

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Tamara Pešec

Socialni vidik trgovine z ljudmi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Tamara Pešec

Mentor: doc. dr. Vladimir Prebilič

Socialni vidik trgovine z ljudmi

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Socialni vidik trgovine z ljudmi

Trgovanje z ljudmi je danes svetovni problem, ki organiziranim kriminalnim skupinam omogoča hiter in lahek zaslužek. ZN ocenjujejo, da letni promet znaša med 7 in 8 milijardami dolarjev na leto, kar je primerljivo s prometom, ki ga dosega trgovina z narkotiki. Vsako leto je po svetu ugrabljenih, prisiljenih ali zavedenih v suženjsko izkoriščevalsko razmerje na stotisoče žensk, moških in otrok. Te ocene se gibljejo med 600.000 in 2,5 milijonoma ljudmi na leto. Največ žrtev prihaja iz najrevnejših držav sveta (afriških, azijskih, latinskoameriških in držav Jugovzhodne ter Srednje Evrope). Glavni razlogi za trgovanje z ljudmi so predvsem revščina, hiter tehnološki napredek in globalizacija. Oblike izkoriščanja so različne in segajo od spolnega izkoriščanja, ki prevladuje, do izkoriščanja delovne sile, dogovorjenih porok, trgovine z organi, tkivi in krvjo, služabništva, beračenja, novačenja otrok za vojaško službo, nelegalnih posvojitvev... Žrtve so največkrat predmet nasilja, posilstev, pretepanja in drugih oblik fizične krutosti in psihičnega nadlegovanja. Kršene so jim temeljne človekove pravice in dostojanstvo.

Ključne besede: trgovina z ljudmi, socialni vidik, revščina, žrtve.

Social aspects of trafficking in human beings

Trafficking in human beings is a world problem today, which is generating quick and light profits for organised criminal groups. The United Nations are assessing that annual profits from human trafficking are between 7 and 8 billion of dollars per year. This profits are comparable to profits from trafficking with narcotics. Every year hundred thousands of women, men and children across the globe are abducted, forced or deceived to slavery like practices. These assessments move between 600.000 and 2,5 million people per year. The majority of victims are coming from the poorest states of the world (African, Asian, Latin-American, states of Southeastern and Central Europe). The main reasons for trafficking in human beings are poverty, fast technological progress and globalization. Types of exploitation are different and they are reaching from sexual exploitation, which is prevailing to exploitation of forced labour, arranged marriages, trafficking with human organs, tissues and blood, slavery, begging, recruiting of children for military, illegal adoptions... The victims are often subjected to violence, rapes, beatings and other shapes of physical cruelty and psychic harassment. Their human rights and dignity are broken.

Key words: trafficking in human beings, social aspect, poverty, victims.

KAZALO

SEZNAM KRATIC.....	6
1 UVOD.....	7
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	8
2.1 Opredelitev ciljev preučevanja.....	9
2.2 Hipoteze.....	9
2.3 Metode dela.....	9
3 SUŽENJSTVO – FENOMEN, KI SE JE OHRANIL TISOČLETJA.	10
3.1 Začetki suženjstva.....	10
3.2 Čezatlantska trgovina s sužnji.....	11
3.3 Sodobno suženjstvo oz. trgovina z ljudmi.....	12
4 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV.....	15
4.1 Trgovina z ljudmi.....	15
4.2 Socialni vidik trgovine z ljudmi.....	16
4.3 Človekove pravice.....	20
4.4 Ilegalne migracije.....	21
4.5 Tihotapljenje migrantov.....	23
5 VZROKI TRGOVANJA Z LJUDMI.....	25
6 FAZE TRGOVANJA Z LJUDMI IN VPLETENI.....	26
6.1 Proces trgovanja z ljudmi.....	26
6.2 Vpleteni.....	30
6.2.1 Rizična populacija.....	32
6.2.2 Oskrba in (re)integracija žrtev.....	34
6.2.3 Statistike o žrtvah.....	37
7 POJAVNE OBLIKE TRGOVINE Z LJUDMI.....	39

7.1 Prostitucija.....	39
7.2 Dolgovna odvisnost.....	41
7.3 Trgovanje z otroki.....	41
7.3.1 Prostitucija.....	42
7.3.2 Pornografija.....	43
7.3.3 Prisilno delo.....	43
7.3.4 Otroci vojaki.....	44
7.3.5 Otroci brez spremstva.....	45
7.4 Dogovorjene poroke.....	47
7.5 Prodaja organov, tkiv in krvi.....	48
7.6 Nelegalne posvojitve.....	48
8 BOJ PROTI TRGOVINI Z LJUDMI.....	49
8.1 Protokol ZN o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju trgovine z ljudmi, predvsem žensk in otrok.....	50
8.2 Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi.....	52
8.3 Pomembnejše direktive EU.....	55
9 VERIFIKACIJA HIPOTEZ.....	56
10 ZAKLJUČEK.....	58
11 LITERATURA.....	61

SEZNAM KRATIC

EU	<i>European Union</i> Evropska unija
EUROPOL	<i>European Police Office</i> Evropski policijski urad
GAATW	<i>Global Alliance Against Traffic in Women</i> Globalna zveza proti trgovini z ženskami
ILO	<i>International Labour Organization</i> Mednarodna organizacija dela
IOM	<i>International Migration Organization</i> Mednarodna organizacija za migracije
OVSE	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi
OZN	Organizacija Združenih narodov
UNICEF	<i>The United Nations Children's Fund</i> Sklad Združenih narodov za pomoč otrokom
UNODC	<i>The United Nations Office on Drugs and Crime</i> Urad Združenih narodov proti drogam in kriminalu
ZN	Združeni narodi

»Vsi ljudje se rodijo svobodno in imajo enako dostojanstvo in enake pravice. Obdarjeni so z razumom in bi morali ravnati z drugim kakor bratje.«

(1. člen Splošne deklaracije
človekovih pravic)

1 UVOD

Ob besedi suženjstvo najprej pomislimo na davno preteklost ali čas kolonializma, čigar temna plat je bilo tudi suženjstvo, ki pa, na žalost, še zdaleč ni stvar preteklosti in je še vedno zelo prisoten pojav. Danes ima suženjstvo oz. trgovina z ljudmi veliko večji obseg kot kdaj koli prej in obsega številne pojavne oblike.

Globalizacija, liberalizacija in prosti trg so pospešili pretok kapitala in delovne sile. S tem so meje na eni strani postale odprtejšše za trgovino, kapital, investitorje in posameznike iz bogatejših držav, na drugi strani pa ljudem iz revnejših držav ni bila dana enaka svoboda gibanja, saj so mnoge zahodne države sprejele restriktivne migracijske zakone, da bi se na ta način zavarovale pred ekonomskimi migranti iz revnejših držav. Znotraj takih pogojev je zaživela trgovina z ljudmi, saj se vse več posameznikov obrača na trgovce z ljudmi, da bi jim omogočili migriranje iz ene v drugo državo.

Razlogi za selitve so številni. Razlikujemo med potisnimi in pritegnitvenimi razlogi, a glavni so revščina oz. želja po boljšem življenju, višjem standardu ali zgolj po preživetju ter varnost. Ljudje v upanju na boljši jutri zaupajo trgovcem, ki jim obljublajo lepše življenje, dvig iz revščine in tako postanejo žrtve trgovanja z ljudmi. Namen le-tega je izkoriščanje nedolžnih ljudi, ki preko prevare, goljufije ali prisile pristanejo v sužnjelastniškem razmerju (razmerju gospodar: suženj), iz katerega pa ponavadi ni izhoda.

Neenakopraven status, diskriminacija pri zaposlovanju, feminizacija revščine, patriarhalna družbena struktura ter pomanjkanje možnosti so glavni razlogi, ki ženske

potisnejo v trgovino z ljudmi. Med vsemi žrtvami je namreč največ žensk, ki so prisiljene največkrat v prostitucijo, zato je trgovina z ženskami in dekleti z namenom spolnega izkoriščanja prevladujoča oblika izkoriščanja žrtev in tudi največja posamična kriminalna kategorija, ki omogoča ustvarjanje največjih dobičkov. Trgovina z ljudmi pa ni omejena zgolj na ženske, med žrtvami je čedalje več moških in dečkov. Za njihova dela ponavadi velja oznaka treh D-jev: *dirty, difficult, dangerous* (umazana, težka in nevarna dela). Žrtve moškega spola so zato največkrat prisiljene v delo v gradbeništvu, kmetijstvu, rudnikih, tovarnah, na morju... Ostale pojavne oblike trgovine z ljudmi pa se izražajo še v pornografiji, beračenju, novačenju otrok za vojaško službo, nezakonitih posvojitvah, dogovorjenih porokah, trgovanju s človeškimi organi in krvjo...

Poleg trgovine z drogami in orožjem je trgovina z ljudmi ena izmed najdonosnejših sfer organiziranega kriminala in hkrati najhitreje rastoči segment organiziranega kriminala. Je namreč zelo dobičkonosen posel, saj je možno žrtev večkrat uporabiti in prodati, pri tem pa obstaja majhno tveganje, saj so zagrožene kazni zelo nizke, poleg tega pa se najpogosteje zgodi, da kriminalci za svoja dejanja niso obtoženi, ker ni dovolj dokazov ali ker se žrtve ne odločijo za pričanje proti svojemu lastniku oz. trgovcu.

Posebnost pojava je tudi v tem, da ne gre le za gospodarske vidike posla, temveč predvsem za moralne vidike ravnanja z ljudmi, ki so jim kršene osnovne človekove pravice, saj trpijo najhujše oblike fizične in psihične zlorabe. Gre za poseg v človekovo osebno svobodo, dostojanstvo, svobodo gibanja, obliko prisilnega dela, spolne nedotakljivosti in suženjstva, ogroženo pa je lahko tudi njihovo življenje kot najvišja vrednota.

2 MEDOTOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 OPREDELITEV CILJEV PREUČEVANJA

Namen diplomskega dela je predstaviti problematiko trgovine z ljudmi in njenih socialnih vidikov z implikacijami stanja v Sloveniji in Evropi. S svojo diplomsko nalogo želim preučiti glavne razloge, zaradi katerih ljudje postanejo žrtve trgovine z ljudmi. Za lažje raziskovanje in analiziranje fenomena trgovine z ljudmi sem si zastavila naslednje cilje:

- analizirati razvoj suženjstva in trgovine z ljudmi;
- pojasniti temeljne pojme kot so: trgovina z ljudmi, socialni vidik, človekove pravice, ilegalne migracije, tihotapljenje migrantov;
- analizirati vzroke trgovine z ljudmi;
- analizirati sam proces trgovine z ljudmi in vpletene;
- predstaviti pojavne oblike trgovine z ljudmi;
- analizirati pomembne dokumente s področja trgovine z ljudmi;
- analizirati stanje trgovine z ljudmi v Sloveniji;
- predstaviti ugotovitve svoje naloge.

2.2. HIPOTEZE

H₁: Boj proti trgovini z ljudmi je neuspešen, saj so prav revščina oz. ogromne socialne razlike tiste, ki generirajo ta pojav.

H₂: Najpogostejše žrtve trgovine z ljudmi so ženske, saj slednje revščina najbolj prizadane.

2.3 METODE DELA

Pri pisanju diplomske naloge sem uporabila naslednje raziskovalne metode:

- izdelava naloge je najprej obsegala okvirno opredelitev teme, nato zbiranje in analizo virov;

- s pomočjo analize in interpretacije primarnih virov sem razčlenila in proučila mednarodne dokumente, pogodbe, zakone ter dela različnih avtorjev. Pisna dela, kot so knjige, članki ter raziskovalna dela, sem proučevala s pomočjo analize in interpretacije sekundarnih virov;
- za zgodovinsko opredelitev pojava trgovine z ljudmi sem uporabila zgodovinsko razvojno metodo;
- pojme pa sem pojasnila s pomočjo deskriptivne (opisne) metode, ki je ključnega pomena za nalogo.

3 SUŽENJSTVO – FENOMEN, KI SE JE OHRANIL TISOČLETJA

3.1 ZAČETKI SUŽENJSTVA

Suženjstvo se je pričelo okoli 11.000 let nazaj, ko so se začeli ljudje naseljevati in obdelovati zemljo. Institut suženjstva so poznali Babilonci, civilizacije ob Evfratu in Tigrisu, antična Perzija, Egipčani in Hebrejci ter vse zgodnje civilizacije in ga s pridom izkoriščali. Tudi sistem grških mestnih držav je temeljil na njem, velik delež takratne grške populacije je namreč sodil v razred izkoriščanih, ki so bili brez pravic. Tudi sužnji v rimskem cesarstvu so imeli enak status kot sužnji v antični Grčiji. Niso bili svobodni, bili so brez pravic in popolnoma podrejeni gospodarjem.

Sužnji so bili v glavnem delovna sila in osebni služabniki gospodarjev, nekateri med njimi so svojim gospodarjem ponujali tudi spolne usluge. Posedovanje sužnja je predstavljalo poseben ugled in vsi, ki so si jih lahko privoščili, so bili v družbi bolj spoštovani. Edini način, da so ti postali svobodni, je bil odkup svobode, z gospodarjevo privolitvijo ali pa kot nagrada za uspešno delo.

Konec obdobja rimskega imperija je prinesel začetek primata krščanstva, a statusu sužnjev to ni prineslo bistvenih sprememb, saj je Cerkev suženjstvo v tistem času podpirala. Z razvojem gospodarstva so sčasoma sužnji postali delovna sila, kar se je

nadaljevalo tudi v srednjem veku. Takrat se je obseg osebnega suženjstva korenito zmanjšal, ni pa povsem izginil.

Suženjstvo je bilo uveljavljeno v bizantinskem cesarstvu, pirati so nadaljevali svojo prakso zaslužnjevanja žrtev, ki so jih ujeli na svojih pohodih, prevzele pa so ga tudi arabske in islamske civilizacije, v katerih je bila večina sužnjev afriškega rodu. Tudi v islamu je lastništvo sužnjev predstavljalo poseben ugled, sužnji pa so opravljali vojaško službo, bili so kuharji, zabavljači, čuvaji haremov, ženske pa so bile vzgojene kot prilježnice. Z razvojem civilizacije je v srednjem veku predvsem v zahodni Evropi počasi izginjalo, še vedno pa so posamezne prakse, kot na primer sužnji na galejah, spominjale na čas, ko je bilo suženjstvo nekaj popolnoma običajnega. (Suženjstvo 2005, 1)

3.2 ČEZATLANTSKA TRGOVINA S SUŽNJI

Revolucija v suženjstvu se je zgodila v 15. in 16. stoletju, ko so z odkritjem afriških obal Portugalci začeli izkoriščati kot sužnje Afričane. Skoraj pet stoletij so bili evropski osvajalci Afrike globoko vpleteni v trgovino s sužnji, ki so jih na veliko izvažali v Evropo. V 17. stoletju so se v zahodni Evropi razvile velesile Nizozemska, Francija in Velika Britanija, z njihovo naraščajočo gospodarsko močjo pa je rastla tudi potreba po ceneni delovni sili - sužnjih.

V britanskih ladjah so čez Atlantski ocean iz Afrike samo med letoma 1700 in 1800 kot sužnje prepeljali skoraj tri milijone Afričanov. V 18. stoletju je tako Velika Britanija postala glavna izvoznica sužnjev, saj je oskrbovala kar 50 odstotkov ameriškega tržišča. Glavno območje "lova na sužnje" je bilo vzhodno od Zlate obale, kjer je bila poselitev največja, zato se je območje med Zlato obalo in delto Nigra imenovalo "Obala sužnjev". Po nekaterih ocenah naj bi Evropejci med letoma 1450 in 1850 v Evropo in Ameriko kot sužnje prepeljali kar 21 milijonov Afričanov.

Suženjstvo je prva prepovedala Velika Britanija. Sčasoma so se sužnji začeli upirati, človekove pravice so počasi, a vztrajno začele prodirati v vse sfere človeškega življenja

in druga za drugo so suženjstvo prepovedale, obsodile in ukinile vse svetovne države. Leta 1807 je to storila Velika Britanija, ko je trgovina s sužnji postala nezakonita, dodatni zakon iz leta 1811 pa je za kršilce zakona predpisal visoke kazni. Na severu ZDA so trgovino s sužnji prepovedali leta 1808, zgledu Velike Britanije pa so sledile še Nizozemska, ki je suženjstvo prepovedala leta 1814, ter Španija in Portugalska. Leta 1865, po zmagi Severa nad Jugom v ameriški državljanski vojni, je bilo suženjstvo ukinjeno tudi na plantažah Kube in Brazilije, ki je bila zadnja država, ki je leta 1880 dokončno ukinila suženjstvo. (Suženjstvo 2005, 7)

3.3 SODOBNO SUŽENJSTVO OZ. TRGOVINA Z LJUDMI

Sodobno suženjstvo je prikrito, a prav tako kruto. Od 19. stoletja naprej velja, da je suženjstvo prepovedano in vse države same zase trdijo, da se prakse držijo. A žal ni tako. Trgovina z ljudmi, spolno suženjstvo, prisilne poroke, izkoriščanje delovne sile, otroška pornografija; vse to so sodobne oblike suženjstva, ki so tako znotraj kot zunaj državnih meja široko prisotne. In kljub prizadevanjem na mednarodni ravni kaže, da bo problem še nekaj časa povzročal sive lase sodobni družbi, saj je sodobno suženjstvo in izkoriščanje ljudi, predvsem zaradi nezakonitih mrež in trgovanja, težko izkoreniniti. (Suženjstvo 2005, 10-13)

Trgovanje z ljudmi je tako danes eno najbolj perečih in kompleksnih vprašanj človekovih pravic in eno izmed ključnih političnih tem v sodobnih državah, saj prodira tako v politično kot tudi gospodarsko sfero. Je del mednarodnega organiziranega kriminala ter predstavlja najnevarnejšo obliko kriminalitete, ki ostaja zaradi narave delovanja organiziranih kriminalnih združb pretežno prikrita. (Britovšek 2006, 74)

Po mnenju Helge Konrad, predstavnice OVSE v boju proti trgovini z ljudmi, trgovanje z ljudmi narašča od 70. let prejšnjega stoletja, še posebej pa ko so države vzhodne Evrope odprle svoje meje. K trgovini z ljudmi so pripomogli tudi nekateri negativni učinki globalizacije, ki se kažejo v šibkih gospodarstvih in v malo zaposlitvenih možnostih (predvsem za ženske) v mnogih tranzicijskih državah in nizko ali nikakršno tveganje za

kazenski pregon ter ogromni dobički za trgovce z ljudmi. K razmahu trgovanja z ljudmi je nenazadnje prispevala tudi boljša mednarodna prometna infrastruktura. (Konrad 2002, 5-7)

Elizabeth Kelly med vzroki za trgovino z ljudmi na prvo mesto postavlja globalizacijo, ki je med drugim povzročila, da revne države sveta sploh ne morejo izvajati učinkovitih socialnih in zdravstvenovarstvenih programov, saj razmer v svojih državah sploh ne morejo nadzorovati. (Popov 2003, 23)

Trgovina z ljudmi je prizadela vsako celino. Gre za globalen pojav, ki pa po padcu železne zavesne vedno bolj narašča. Različne družbene-kulturne in ekonomsko-materialne determinante, kot tudi drugi socialni pogoji, v katerih ljudje živijo, indirektno vplivajo na obseg trgovine z ljudmi. Tako so ljudje, ki živijo v revščini in stalnem pomanjkanju, brezposelnosti, spolni diskriminaciji in nasilju, pomanjkanju izobrazbe in drugih pogojih, ki spodbujajo trgovino z ljudmi, pogosta tarča trgovcev z ljudmi. Poleg tega vzpodbuja trgovanje z ljudmi tudi dejstvo, da obstaja v državah izvora na voljo konstantna zaloga žrtev za izkoriščanje, na drugi strani pa v ciljnih državah narašča povpraševanje po uslugah žrtev na stalno rastočih trgih po temeljnem zakonu ekonomije – ponudba in povpraševanje.

Konkretne in natančne podatke o razsežnosti problema trgovine z ljudmi je težko dobiti, a obstajajo ocene različnih svetovnih organizacij. Tako Kevin Bales, predsednik organizacije *Free the Slaves* ocenjuje, da je na svetu okoli 27 milijonov žrtev trgovine z ljudmi. (Free the Slaves 2007a, 1)

Po podatkih Svetovne organizacije za delo (ILO) naj bi bilo na svetu najmanj 12,3 milijonov ljudi, ki so žrtve prisilnega dela; od tega jih je 2,4 milijonov žrtev prisilnega dela postalo preko trgovine z ljudmi. Ugotavljajo, da večina žrtev prihaja iz najrevnejših držav in najrevnejših slojev prebivalstva. (International Labour Organization 2008, 1)

Ameriško zunanje ministrstvo pa ocenjuje, da je vsako leto preko mednarodnih meja prepeljano med 600.000 in 800.000 moških, žensk in otrok, ki so žrtve trgovine z ljudmi. Približno 80% od vseh žrtev je žensk in več kot 50% predstavlja mladoletnih oseb. (U.S. Department of State 2008, 7)

UNICEF-ova ocena se giblje okoli 1,2 milijona otrok, ki vsako leto postanejo žrtve trgovine z ljudmi. (Stop the Traffik 2006, 1)

Med 6 milijardami prebivalcev na svetu, jih polovica živi z manj kot dvema dolarjema na dan, okoli 1,3 milijarde ljudi (predvsem žensk) pa jih živi z manj kot enim dolarjem na dan, zato ne čudi podatek, da je na svetu toliko žrtev trgovanja z ljudmi. (Svetovna banka 2000, 1) Ljudje, ki so revni in obupani, zlahka postanejo žrtve. Za svoje delo so plačani zelo malo ali celo nič, zato se pri tej vrsti aktivnosti ustvarjajo veliki dobički. Tudi ocene o letnih dobičkih, ki se ustvarijo s trgovanjem z ljudmi, so različne, tako ZN navajajo oceno, da letni promet znaša med 7 in 8 milijardami dolarjev na leto, kar je primerljivo s trgovino z narkotiki, medtem ko drugi viri navajajo oceno o 14 milijardah dolarjev, eden celo o 27 milijardah dolarjev. (Free the Slaves 2007b, 4-9)

4 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

4.1 TRGOVINA Z LJUDMI

Termin trgovina z ljudmi in še posebej trgovina z ženskami ima dolgo zgodovino pojavljanja v različnih mednarodnih dokumentih z različnimi interpretacijami. Zgodovinsko je bil koncept trgovine z ljudmi tesno povezan z ženskami in otroki, ki so jih prodali v prostitucijo. Termin *trafficking* je bil prvič uporabljen v mednarodnih dokumentih v povezavi s t.i. trgovino z belim blagom (*white slave trade*). Izraz označuje evropske ženske (predvsem Angležinke), ki so jih prodali na Bližnji vzhod z namenom prostituiranja. (Pearson 2005a, 20-21) Ta izraz se je uporabljal do leta 1949, nato pa se je uveljavil koncept trgovine z ljudmi. (Dekić 2004, 18)

Danes je definicij termina trgovina z ljudmi (v angleškem prevodu *human trafficking* in *trafficking in human beings*) zelo veliko. Evropska komisija¹ ima svojo definicijo, Europol² svojo, Združeni narodi³ in IOM⁴ svoji, mednarodna organizacija ILO⁵, OVSE⁶ in zveza GAATW⁷ spet svojo, da o nacionalnih definicijah sploh ne govorimo. Že na prvi

---

¹ Trgovina z ženskami je prevažanje (transport) žensk iz tretjih držav v države Evropske unije (vključno z morebitnim poznejšim preseljevanjem iz ene v drugo članico Evropske unije) z namenom njihovega spolnega izkoriščanja. (Evropska komisija v Popov 2002, 6)

² Trgovina z ljudmi predstavlja podvrženje oseb dejanskemu in nezakonitemu vplivu drugih oseb z uporabo nasilja ali groženj ali z zlorabo položaja ali z goljufijo, še posebej z namenom izkoriščanja prostitucije, drugih oblik spolnega izrabljanja in napadov na mladoletne ali z namenom trgovine z zapuščenimi otroki. Te oblike izrabljanja vključujejo tudi proizvodnjo, prodajo ali razširjanje otroškega pornografskega materiala. (Europol v Oberstar 2003, 24)

³ Definicija ZN je zapisana na strani 17.

⁴ Trgovina z ljudmi se zgodi, ko je migrant nezakonito pridobljen (novačenje, ugrabitev, prisila...) in/ali prepeljan znotraj nacionalnih meja ali čez mejo, pri čemer posredniki (trgovci) med katerim koli delom tega procesa pridobijo ekonomski ali drugačen zaslužek s prevaro, prisilo in/ali ostalimi oblikami izkoriščanja, pri čemer gre za kršenje človekovih temeljnih pravic. (IOM 2002, 1)

⁵ Konvencija o prisilnem delu iz leta 1930 definira prisilno delo kot vso delo ali storitve, ki se jih zahteva od katere koli osebe z grožnjami s kaznijo ali za katero se ne odločijo prostovoljno. (IOM 2002, 1)

⁶ Trgovina z ljudmi so vsa dejanja, ki so vključena v novačenje, ugrabitev, prevoz (znotraj ali čez mejo), prodajo, premestitev, skrivanje ali prevzem ljudi z grožnjo ali uporabo sile, prevare ali prisile (vključno z zlorabo avtoritete) in dolžniške odvisnosti z namenom neprostovoljnega služabništva, prisilnega dela ali suženjstvu podobnih razmer, v katerih je ta oseba živela s prisilo, prevaro ali dolžniško odvisnostjo. (IOM 2002, 1)

⁷ Trgovina z ženskami zajema vsa dejanja, povezana z novačenjem in/ali prevozom žensk znotraj ali prek državnih meja za delo ali storitve, in sicer z uporabo sile ali grožnje o uporabi sile oziroma zlorabo vpliva ali nadvlade, odvisnosti zaradi namišljenih (varljivih) dolgov ali drugih oblik prisiljevanja. (GAATW v Popov 2002, 6)

pogled lahko ugotovimo, da je vsem definicijam skupno, da so obsežne, tudi nepregledne, pogosto navajajo različne načine izvedbe in načine izkoriščanja, pri nekaterih se lahko to kaznivo dejanje stori le zunaj meja matične države, pri drugih to ni relevantno (lahko tudi znotraj), ipd.

Za Slovenijo je trenutno najbolj pomembna Konvencija ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu s svojim **Protokolom ZN o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju trgovine z ljudmi, predvsem žensk in otrok**, ki definira trgovino z ljudmi kot:

(a) novačenje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejemanje oseb zaradi izkoriščanja z grožnjo, uporabo sile ali drugimi oblikami prisile, ugrabitvijo, goljufijo, prevaro, zlorabo pooblastil ali ranljivosti ali dajanjem ali prejemanjem plačil ali koristi, da se doseže soglasje osebe, ki ima nadzor nad drugo osebo. Izkoriščanje vključuje vsaj izkoriščanje prostitucije ali drugih oblik spolne zlorabe oseb, njihovo prisilno delo ali storitve, suženjstvo ali podobna stanja, služabništvo ali odstranitev organov;

(b) soglasje žrtve trgovine z ljudmi o nameravanim izkoriščanju, navedeno v pododstavku a, se ne upošteva, če so bila uporabljena sredstva, navedena v pododstavku a;

(c) novačenje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejemanje otrok zaradi izkoriščanja se šteje za trgovino z ljudmi, tudi če ne vključuje sredstev, navedenih v pododstavku a tega člena;

(d) »otrok« pomeni vsako osebo, ki še ni stara osemnajst let.

(Protokol za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, 3. čl.)

Avtorji v Sloveniji še vedno najpogosteje uporabljajo termin trgovina z ljudmi, ki pa bi ga morali po mnenju Mojce Pajnik in Urše Kavčič nadomestiti s terminom trgovanje z ljudmi, saj s tem pojmom ustrezno obravnavamo odnos do žrtev in oseb, ki so vključene v procese trgovanja z ljudmi. Izraz trgovina z ljudmi namreč napeljuje na trgovino kot

tržno menjavo blaga (oz. žrtev), medtem ko izraz trgovanje bolj označuje sam proces. Termin trgovina z ljudmi pa bi se moral uporabljati zgolj v dobesednem navajanju zakonskih besedil. (Pajnik in Kavčič 2007, 6)

4.2 SOCIALNI VIDIK TRGOVINE Z LJUDMI

Socialna dimenzija trgovanja z ljudmi se nanaša na socialne okoliščine, v katerih ljudje živijo pred, med in po tem, ko postanejo žrtve trgovine z ljudmi. Pojem tudi obsega socialne dejavnike v državah izvora in končne destinacije, ki omogočajo in pospešujejo trgovino z ljudmi.

V splošnem velja, da imajo žrtve trgovine z ljudmi resne ekonomske in socialne probleme in prav tako tudi že pripadajo marginalnim skupinam, preden postanejo žrtve trgovine z ljudmi, zato lahko na trgovino z ljudmi gledamo kot simptom revšine, ki pomeni prikrajšanje na materialnem in socialnem področju (dostopnost do izobrazbe, zdravstva in kulturnih dobrin) in socialne izključenosti, ki sledi ter pomeni izključenost iz vsakodnevnih življenjskih obrazcev in aktivnosti. Vsi naštetih dejavniki povečajo ranljivost ljudi. (Cameron in Newman 2008, 3-23)

Poglavitni vzroki za razmah trgovanja z ljudmi so slabe gospodarske razmere in nesposobnost ekonomij izvornih držav, saj le-te svojim državljanom niso zmožne zagotoviti socialno-ekonomskega minimuma za dostojno življenje in možnosti razvoja. Britovšek pravi, da gre za:

splošen neločljivo povezan oz. inherenten defekt političnih in socialnih pravic, imenovanih pozitivne pravice, kot je npr. pravica do zasebne lastnine, pravica do dela, pravica do izobraževanja, pravica do zdravstvenega varstva, pravica do socialne varnosti... Naštete pravice niso neposredno uresničljive, ampak zgolj zavezujejo državo, da ustvarja pogoje za njihovo uresničevanje. Države v to seveda ne more nihče prisiliti, uresničljivost teh pravic pa je običajno odvisna od socialne zavesti in volje nosilcev oblasti ter njihovega prepričanja v socialno državo. To so države, ki svojim državljanom ne zagotavljajo ne dela ne socialnega

in zdravstvenega varstva in ne vidijo nobenega izhoda iz gospodarske krize. Na drugi strani pa ta pojav pospešuje ksenofobna, diskriminacijska, migrantska in druga stališča, ki jih zastopajo ciljne oz. tranzicijske države. (Britovšek 2006, 79)

Globlizacija je le še povečala neenakosti v ekonomskih in socialnih dobrinah med revnimi in bogatimi državami, ki so ustvarile jasno razlago za smer in tok trgovine z ljudmi, saj se trgovina z ljudmi v glavnem dogaja iz revnejših v bolj razvite države in regije. Medtem ko, so za izvorne države so značilni predvsem naraščajoče število (predvsem) revnega prebivalstva, nezmožnost zaposlovanja in zasičenost trga z delovno silo, stagnacija oziroma visoka stopnja nezaposlenosti, upadanje ekonomske moči, nesposobnost domačega gospodarstva v boju z mednarodno konkurenco, oziroma stalne gospodarske težave, najrazličnejše krize, tako narodnostne, verske, kulturne, rasne in sploh socialne, problemi s prehranjevanjem in nastanjanjem, nastajanje raznovrstnih socialnih pregrad, tja do družbenih procesov in tokov, ki ustvarjajo razmere za prisilne migracije, te pa največkrat povzročajo strah za preživetje ali celo bojazen za ohranitev golega življenja. Pa so ciljne države na drugi strani vabljive predvsem zaradi visokega življenjskega standarda, političnih pravic in državljanskih svoboščin, ki jih omogočajo. Tako so tu boljše možnosti za zaposlovanje in nastanjanje. Zahodna Evropa se v marsičem kaže kot »obljubljena dežela«, ki že s tem, kakršna je, motivira nezakonito priseljevanje. (Pečar 1998, 152-159)

Tudi sociološke raziskave poudarjajo, da največ žrtev trgovine z ljudmi prihaja iz najbolj revnih držav sveta. V Evropi največ žrtev prihaja iz nekdanjega socialističnega bloka (Ukrajina, Rusija, Belorusija, Moldavija, Romunija, Bolgarija, Albanija, Madžarska, Češka, Slovaška, Litva, Latvija, Estonija...). V postsocialističnih državah so se nacionalne ekonomije zrušile, posledično pa tudi socialni in zdravstvenovarstveni sistemi; močno pa sta prisotna tudi korupcija in kriminal belih ovratnikov. Večina teh družb je, vsaj za današnjo mladino, brezperspektivnih. Poleg tega, da so te države ekonomsko in socialno strte, gre za družbe, ki so izrazito tradicionalne in patriarhalne, v katerih so ženske v izrazito podrejenem položaju. Pogosto je tudi nasilje nad ženskami in diskriminacija žensk. Dela je malo, plače pa so, razen za majhno število izbrancev, nizke.

V primeru Ukrajine je več kot 80% zaposlenih, a kljub temu 70% celotnega prebivalstva živi pod življenjskim minimumom. Leta 2001 je povprečna plača znašala 42 dolarjev, povprečna košarica življenjskih potrebščin pa približno 140 dolarjev. V državi, ki šteje 49,5 milijona prebivalcev, je bilo leta 2001 več kot 3 milijone nezaposlenih. Veliko število nezaposlenih in nizke plače so rodna tla za razmah vseh oblik kriminala. Vojska, carina, policija, tožilstvo in sodstvo so zaradi nizkih plač, ki ne zagotavljajo niti minimalnega življenjskega standarda, nagnjeni k sprejemanju podkupnin, armada nezaposlenih pa predstavlja delovno silo, ki jo lahko angažira tudi organizirani kriminal. (Popov 2003, 26-29)

Za podrobnejši vpogled v življenje ljudi, preden postanejo žrtve trgovine z ljudmi, bom predstavila še izsledke študije UNODC iz leta 2005, v okviru katere so izvedli intervjuje z 98 žrtvami prostitucije iz Romunije, ki so bile trgovane v Nemčijo. Povprečna starost oseb je bila 21 let, pri čemer je imela najmlajša žrtev le 14 let. Žrtve so prihajale iz ruralnih področij ali manjših vasi, ki so bile okoli 50 km oddaljene od velikih mest. Vse žrtve so imele malo ali celo nič izobrazbe, pri čemer jih je bilo 30% nezaposlenih, 23% žrtev pa je opravljalo slabo plačana dela, za katere niso bile potrebne nobene posebne kvalifikacije in niso uživale socialnega in zdravstvenega varstva. 29 odstotkov jih je bilo samskih, 6 odstotkov poročenih in 6 odstotkov ločenih. 11 odstotkov žrtev je imelo enega ali več otrok (večinoma so ostali v Romuniji), ena je bila noseča in 11 odstotkov jih ni imelo otrok. Številne žrtve so poročale o hudih socialnih okoljih, v katerih so odraščale. Večina jih je prihajala iz številčnejših družin s 4 do 7 otroki ali pa so živele še s številnimi drugimi sorodniki, kot so stari starši, strici, tete... Med vsemi družinskimi člani, jih je bilo malo zaposlenih. V večini primerov so imeli le en reden dohodek. Vsaj eden od njihovih staršev je bil nezaposlen, zato se je družina soočala s hudimi finančnimi težavami. V družinah sta bila pogosta tudi alkoholizem in nasilje. V mnogih primerih so žrtve poročale tudi o travmah, zaradi posilstev, incesta, trpinčenja in drugih zlorab. (UNODC 2006, 78-79)

V večini teh držav morajo ženske nositi največje breme socialnega, političnega in ekonomskega prehoda, predvsem zato, ker so ženske pri pojavu revščine in

nezaposlenosti bolj ranljive. Razlog je delno v patriarhalni družbi in ekonomski ter poklicni diskriminaciji žensk, pomembno pa je tudi dejstvo, da so ženske in otroci bolj odvisni od socialnih ustanov, ki so se zaradi ekonomskega prehoda znašle v globoki krizi. Zato je treba razširjeno trgovanje z ženskami iz JV in V Evrope obravnavati kot simptome feminiziranja revščine ter migracije delovne sile. V kriznih obdobjih se ponovno okrepijo stereotipi o spolu: moški naj služi kruh, ženska naj ne bo vključena v poklicno življenje. (Dobovšek 2003, 34-37)

Poleg naštetega so vzroki za razraščanje trgovine z ljudmi tudi v tem, da se nekatere izvorne države ne zavedajo resnosti problema ali se ga nočejo, ker je ta tema še vedno tabu. (Popov 2002, 11-13) V kolikor države žrtvam ne omogočijo reintegracije, raziskave dokazujejo, da se več kot 50% žrtev, ki jih takoj vrnejo v državo izvora, ponovno znajde v izkoriščevalskem odnosu. Žrtvam je zato potrebno dovoliti, da ostanejo v ciljni državi in ji zagotoviti, da si opore psihično, fizično in zdravstveno ter si pridobi samozavest in finančno osamosvoji.

4.3 ČLOVEKOVE PRAVICE

Seznam pravic, ki so kršene pri trgovanju z ljudmi, je obsežen. Najpomembnejše so pravica do življenja, svobode ter človekove zasebnosti in dostojanstva. Druge pravice, ki so še kršene, so pravica do svobode dela (pravica do samostojne izbire zaposlitve, delovnih razmer, ustreznega plačila za opravljeno delo in vse druge pravice, ki izhajajo iz pravice do dela), pravica do svobode gibanja, pravica do zdravstvenega in socialnega zavarovanja, pravica do varnosti, pravica do spolne integritete, pravica do enakosti pred zakonom ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, izobrazbo, družbeni položaj ali katerokoli drugo posebno okoliščino, pravico do varovanja pred mučenjem, nečloveškim ali ponižujočim kaznovanjem in ravnanjem... (Popov 2002, 10)

»Človekove pravice lahko v splošnem definiramo kot tiste pravice, ki so prirojene naši naravi in brez katerih ne moremo živeti kot človeška bitja. Človekove pravice in temeljne

svoboščine nam dovoljujemo, da v polnosti razvijemo in uporabljamo naše kvalitete, našo inteligenco, talente in vest ter da zadovoljimo naše duhovne in druge potrebe.« (United Nations 2004, 5-10)

V Sloveniji se človekove pravice in temeljne svoboščine uresničujejo neposredno na podlagi ustave. Te pravice in svoboščine so zagotovljene vsakomur, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično in drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj ali katero koli drugo osebno okoliščino. Človekove pravice smo v ustavi razvrstili glede na njihovo sorodnost in vsebino v pet skupin, in sicer: temeljne in izhodiščne pravice in svoboščine, osebne pravice in svoboščine, politične pravice in svoboščine, ekonomske in socialne pravic, pravice narodnih skupnosti. (Kaučič in Grad 2003, 106-107)

Tudi Evropska unija poudarja, da so poleg demokracije in pravne države, človekove pravice temeljne vrednote EU. Te vrednote so bilo vgrajene v njeno ustavno pogodbo in utrjene s sprejetjem Listine o temeljnih človekovih pravicah. Spoštovanje človekovih pravic je ena od zahtev, ki jih morajo izpolnjevati države, če želijo vstopiti v EU. Evropska konvencija človekovih pravic in njeni protokoli jamčijo vsakomur pravico do: življenja, svobode in varnosti; poštenega sojenja v civilnih in kazenskih zadevah in še številne druge pravice in svoboščine. Hkrati pa prepoveduje mučenje ali nečloveško ali ponižujoče ravnanje ali kaznovanje, suženjstvo ali prisilno delo, razlikovanje pri uživanju pravic in svoboščin zajamčenih s konvencijo, izgon lastnih državljanov ali odvzem pravic do vstopa v državo, skupinski izgon tujcev. (Europa 2008, 1)

4.4 ILEGALNE MIGRACIJE

Pozornost se od razprav o socialnoekonomskem položaju migrantk in migrantov, o (ne)zmožnostih dela čedalje bolj pomika k vprašanju nelegalnih migracij. Pri obravnavi migracij in trgovanja z ljudmi države kriminalizirajo nelegalen vstop v državo in neprijavljeno bivanje. Politike proti trgovanju ustvarjajo položaj, ko država postaja žrtev

trgovanja z ljudmi, žrtev migrantov, ki prečkajo državne meje, in posameznikov ter posameznic, ki pri tem posredujejo.

V procesu trgovanja z ljudmi – ko ga obravnavamo kot pojav, ki poteka prek državnih meja – žrtve mejo pogosto prečkajo brez veljavnih dokumentov. Ne glede na to, ali je njihova migracija prisiljena ali ne, jih v skladu z ukrepi na mednarodni ali nacionalnih ravneh najprej obravnavajo kot nelegalne migrante. Značilno je tudi zaostrovanje viznih politik, poostreno izvajanje nadzora znotraj državnih meja in deportacije.

Raziskave so pokazale, da sta prav pomanjkanje možnosti za legalen prehod meje in možnosti za legalno bivanje med pomembnimi vzroki, zakaj se žrtve trgovine z ljudmi podajo na negotovo pot in se nato znajdejo v izkoriščevalskem odnosu.

Povečan nadzor povečuje ranljivost ljudi, ki migrirajo, saj so prisiljeni, da si poiščejo nove poti. Te so praviloma nevarnejše, migrantke in migranti pa so izpostavljeni večjim tveganjem. Mojca Pajnik pravi, da je logika, ki utemeljuje ukrepe zapiranja meja, preprosta in banalna: “če ljudje ne bodo mogli čez mejo, potem tudi trgovanja z ljudmi ne bo. Ali če državno mejo prestopi manj ljudi, to pomeni, da je mejo prestopilo manj žrtev. Izkušnje z mejnimi režimi z različnih koncev sveta pa kažejo ravno nasprotno: omejevanje prehoda čez državno mejo in večji nadzor ne preprečujeta trgovanja z ljudmi, ampak ga celo pospešujeta.” (Pajnik 2008, 80-83)

Slovenija se s tovrstno problematiko nelegalnih migracij srečuje že vrsto let, saj leži na križišču migracijskih poti (glej tabelo 4.1). V prvih letih po osamosvojitvi je predstavljala predvsem končni cilj množice migrantov iz nekdanjih jugoslovanskih republik, v kasnejših letih pa se je oz. se še srečuje z migracijami v države zahodne Evrope. Za prebivalce Balkana ostaja Slovenija še vedno zanimiva kot ciljna država, medtem ko v primerih vzhodnoevropskih in afro-azijskih migracij predstavlja predvsem tranzitno državo, kamor prihajajo ilegalci le zato, da od tod pobegnejo v evropske države. (Batis 2004, 59)

Tabela 4.1: Število ilegalnih prehodov v Sloveniji v letih od 1995 do 2008

Leto	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
število ilegalnih prehodov	4.175	3.877	7.093	13.74	18.733	35.892	20.871

Leto	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
število ilegalnih prehodov	6.926	5.018	5.646	5.890	3.992	2.479	878*

* gre za nepopolne podatke od 1. januarja do 30. septembra

Vir: Batis (2004, 60); Ministrstvo za notranje zadeve - Policija (2008, 1).

4.5 TIHOTAPLJENJE MIGRANTOV

Pri opredeljevanju pojma trgovanje z ljudmi je treba opozoriti na pogosto zamenjavo med izrazoma tihotapljenje ljudi (*human smuggling*) in trgovanje z ljudmi (*human trafficking*). Razlog za to je najbrž v tem, da trgovanje z ljudmi pogosto vsebuje tudi tihotapljenje ljudi, čeprav temu ni vedno tako. Osebe, ki se prepustijo tihotapcem, s tem zaupajo tudi določeno mero kontrole nad svojo usodo in lahko pristanejo v trgovanju. Izraza se torej pogosto prekrivata, zato je potrebno jasno razlikovanje med njima, saj imata bistveno drugačen pomen. (Britovšek 2006, 76)

Tako trgovanje z ljudmi kot tihotapljenje migrantov vsebujeta prevoz oseb za dobiček. V primeru trgovanja z ljudmi morata biti, poleg samega prevoza ljudi, prisotna še dva elementa, in sicer nepravilna oblika novačenja, kot je prisila, goljufija ali zloraba avtoritete ter aktivnost se mora odvijati zaradi izkoriščanja. (UNODC 2006, 13)

Najboljšo opredelitev oz. razmejitev med obema pojmomoma ponuja Konvencija Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu s Protokolom o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju trgovine z ljudmi, predvsem z ženskami in otroki ter Protokolom proti tihotapljenju migrantov po kopnem, morju in zraku. (Britovšek 2006, 76) Slednji protokol definira tihotapljenje migrantov kot »pridobivanje oseb, z namenom pridobitve, posredno ali neposredno, finančne ali druge materialne koristi za nelegalen vstop osebe v

državo, katere državljan ni.« (Konvencija ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, 2. člen)

Konvencija ZN navaja tri bistvene razlike med trgovanjem z ljudmi in tihotapljenjem migrantov, to so soglasje oz. privolitev, izkoriščanje in transnacionalnost.

Pri soglasju oz. privolitvi je razlika ta, da tihotapljeni migranti privolijo v sam proces tihotapljenja, medtem ko žrtve trgovanja z ljudmi ne pristanejo oz. privolijo, ampak je ta privolitev pridobljena s prevaro, goljufijo ali zlorabo, zato ne velja.

Pri izkoriščanju se pojava ločita po tem, da se tihotapljenje migrantov konča s samim prihodom tihotapljene osebe na cilj, medtem ko se trgovanje z ljudmi nadaljuje z izkoriščanjem.

Za transnacionalnost pa je značilno, da je tihotapljenje vedno mednaroden proces (proces tihotapljenja ljudi iz ene v drugo državo), medtem ko to za trgovanje z ljudmi ni nujno. Trgovanje z ljudmi se lahko dogaja tudi znotraj ene države. (UNODC 2006, 13-15)

Pri obravnavi omenjene problematike je potrebno omeniti, da slovensko kazensko pravo ne določa kaznivega dejanja tihotapljenja ljudi. Kot tako pozna le kaznivo dejanje tihotapljenja blaga, ki je uvrščeno v poglavje kaznivih dejanj zoper gospodarstvo (255.⁸ člen Kazenskega zakonika). Tihotapljenje ljudi kot tako ureja Kazenski zakonik v 311.⁹ členu, ki določa kaznivo dejanje prepovedanega prehajanja meje ali ozemlja države. (Britovšek 2006, 76)

---

⁸ »Kdor se ukvarja s prenašanjem blaga čez carinsko črto in se pri tem izogiba ukrepom carinskega nadzorstva, ali kdor prenese, izogibajoč se ukrepom carinskega nadzorstva, čez carinsko črto blago velike premoženjske vrednosti, ali pa prenese v skupini, oborožen, ali z uporabo sile ali grožnje, se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do 3 let.« (Kazenski zakonik RS, 255 čl.)

⁹ »Kdor se ukvarja s prepovedanim spravljanjem drugih čez mejo RS ali kdor iz koristoljubnosti ali v organizirani skupini spravi drugega čez mejo, se kaznuje z zaporom do 3 let.« (Kazenski zakonik RS, 311. čl.)

5 VZROKI TRGOVANJA Z LJUDMI

Trgovanje z ljudmi, tako kot trg delovne sile, temelji na ponudbi in povpraševanju, temeljnem zakonu ekonomije, vendar pa se pri podrobnejšem raziskovanju tega pojava izkaže, da so korenine in osnovne značilnosti tega pojava veliko bolj kompleksne. Da bi pridobili celovitejšo podobo tega kaznivega dejanja, moramo proučiti zgodovinske, kulturne, sociološke, moralne, psihološke, kriminalne in druge posledice, kakor tudi vprašanje migracijskih vidikov trgovine z ljudmi, vprašanje človekovih pravic, družbene razmere posameznih držav, enakosti med spoloma, vprašanje dela in še bi lahko naštevali. Trgovanje z ljudmi je pojav, ki je interakcijsko povezan z dogajanjem v družbah kot celotah in ga ni mogoče pojmovati kot izoliran socialni pojav. Veliko vzrokov sem predstavila že v poglavju Socialni vidik trgovine z ljudmi, sedaj pa jih bom razvrstila, glede na to ali gre za potisne ali pritegnitvene dejavnike.

V različnih dokumentih, ki se ukvarjajo z raziskavami trgovine z ljudmi, je opaziti uporabo in preučevanje vpliva t.i. prisilnih (*»push«*) in pritegnitvenih (*»pull«*) dejavnikov (t.i. makro teorije trgovanja z ljudmi), ki v odvisnosti od posameznika, moči svojega vpliva in posamezne situacije, pospešujejo ali zavirajo proces trgovine z ljudmi. Tako med prisilne dejavnike spadajo tisti, ki osebe silijo, da se odpravijo v svet, ki jih privlači s svojimi pritegnitvenimi dejavniki. (Britovšek 2006, 78-80)

Med *push* oz. potisne dejavnike uvrščamo:

- revščino, zlasti feminizacijo revščine in posledično feminizacijo migracij,
- brezposelnost in pomanjkanje zaposlitvenih možnosti,
- splošno marginalizacijo in diskriminacijo žensk (nižje vrednotenje dela žensk),
- nasilje,
- nizko izobrazbo in nizko stopnjo pismenosti,
- neozaveščenost in naivnost,
- razpad socialnih ali zdravstvenih sistemov ali zmanjševanje le-teh,
- politično nestabilnost,
- oborožene konflikte,

- razmah in internacionalizacijo organiziranega kriminala,
- majhne možnosti zakonite migracije,
- korupcijo na vseh ravneh državne uprave,
- kulturne in verske običaje, tradicijo,
- nizko samospoštovanje žensk zaradi slabšanja njihovega položaja v družbi,
- nerealne predstave o delu v tujini.

Med *pull* oz. pritegnitvene dejavnike pa uvrščamo:

- povpraševanje po ceneni delovni sili,
- povpraševanje po spolnih uslugah,
- vedno bolj rastočo seksualno industrijo (seksualni turizem, pornografija),
- možnost boljšega zaslužka in višjega življenjskega standarda,
- ogromen dobiček pri trgovanju z ljudmi,
- majhno možnost pregona trgovcev in relativno nizke kazni,
- odprtje meja in izboljšanje infrastrukture ter prevoznih možnosti,
- miselnost moških,
- prisotnost mednarodnih vojaških/policijskih sil.

(Kelly 2002, 23-26; Kukolj 2005, 1; UNICEF in drugi 2005, 10-30)

6 FAZE TRGOVANJA Z LJUDMI IN VPLETENI

6.1 PROCES TRGOVANJA Z LJUDMI

Nezakonito trgovanje z ljudmi obsega tri medsebojno povezane elemente, in sicer pridobivanje ali novačenje žrtev, transfer in izkoriščanje.

Najbolj običajne metode novačenja žensk in deklet so različni oglasi v medijih, s katerimi jih trgovci zavajajo z različnimi obljubami o velikih zasluškah za opravljanje dela v gostinski in zabavni industriji kot natararice, plesalke, fotomodeli, spremljevalke, kozmetičarke, hišne pomočnice ali varuške. Prav tako je v medijih mogoče zaslediti tudi ponudbe za šudij ali zaposlitev v tujini, kjer je obljubljen donosna kariera. Pogosti pa so

tudi oglasi, ki zavajajo z lažnimi ženitnimi ponudbami. Iščejo mlada dekleta prijetnega videza, ki jim ponujajo bogate in osamljene ženine. V mnogih primerih so ženske, ki nasedajo zavajajočim ponudbam prepričane, da jim zahodna Evropa ponuja možnosti za hiter zaslužek, s katerim bodo lahko sebe in svoje družine potegnile iz revščine in obupa ter si s tem zagotovile drugačno, boljše življenje, ki omogoča višji življenjski standard, politične pravice in državljanske svoboščine, kot tudi boljše možnosti za zaposlovanje in naseljevanje.

Med različnimi metodami, ki jih uporabljajo trgovci za pridobivanje žrtev, se zelo pogosto uporablja tudi popolna prisila ali ugrabitev žrtev. Takšen način pridobivanja žrtev je značilen za Albanijo in Kosovo, v določenih delih Azije pa je to popolnoma običajna praksa. Tudi v Sloveniji smo priča različnim oblikam prisilnih oz. vnaprej dogovorjenih porok, ki so značilne predvsem med ljudmi romske nacionalnosti. Gre za prodajo nevest, ki so pogosto mladoletne, dogovorjenim partnerjem.

Pogosti so primeri novačenja žrtev s strani posameznikov, ki se z žrtvijo poznajo oz. so z njo celo v sorodstvenem razmerju. Zelo učinkovita oblika novačenja je tudi metoda zapeljevanja deklet s strani privlačnih moških t.i. *loverboysih*, ki so lepo oblečeni, polni denarja in se prevažajo z dragimi avtomobili. (Britovšek 2006, 70-75)

Po uspešno zaključeni prvi fazi trgovanja z ljudmi, sledi prevoz žrtev na končno destinacijo. Trgovci uporabljajo različne načine prevoza po kopnem, vodi in celo po zraku. Med neštetimi je prevoz po zraku eden izmed najbolj tveganih in zato tudi zelo redek ter pride v poštev le takrat, kadar ima žrtev urejene dokumente. Bolj pogost je prevoz po kopnem, kjer ima žrtev svoje dokumente ali pa ji njeni trgovci pridobijo ponarejene.

Preko in znotraj Evrope obstaja šest glavnih poti preko katerih potekajo ilegalne migracije, prav tako pa služijo kot glavne poti trgovanja z ljudmi:

1. iz Moskve skozi Litvo, Poljsko in/ali Češko do Nemčije in Avstrije;

2. iz Ukrajine skozi Slovaško, Madžarsko in Češko in/ali Poljsko do Avstrije in Nemčije;
3. s Srednjega vzhoda in Turčije do Grčije in Italije;
4. iz severne Afrike do Španije in Italije;
5. iz Turčije čez Balkan do Italije in Avstrije;
6. iz Južne in centralne Amerike do Portugalske in Španije.

(Lehti 2003, 5)

Slovenija zaradi svoje geografske lege nastopa predvsem kot tranzitna država trgovanja z ljudmi, vendar pa igra tudi vlogo države izvora in cilja in tvori del balkanske poti. Žrtve trgovanja z ljudmi iz vzhodnoevropskih držav, največkrat Ukrajine, Romunije in Moldavije, vstopajo v Slovenijo preko Madžarske (glej sliko 6.1). Žrtve z Balkana pa prihajajo v Slovenijo preko Hrvaške. Po poročilu ARTB, ki ga je izdala IOM leta 2001, vodi glavna pot po kopnem z Balkana v Italijo preko Bosne, Hrvaške in Slovenije.

Slika 6.1: Poti trgovanja preko Balkana

Vir: Zavratnik Zimic in drugi (2005, 27).

Slika 6.2: Poti trgovanja preko Slovenije

Vir: Zavratnik Zimic in drugi (2005, 27).

Šele s prihodom na končno destinacijo doseže trgovanje z ljudmi svoj namen z različnimi oblikami dolgoročnega izkoriščanja žrtev, ki trgovcem prinaša zaslužek. Žrtve so šele po prihodu v ciljno državo, v katero so bile pripeljane na legalen ali ilegalen način, seznanjene z delom in pogoji dela. Žrtvam ob prihodu v ciljno državo skoraj vedno odvzamejo potovalne dokumente, s čimer želijo zagotoviti stalen nadzor nad njimi. Z odvzemom dokumentov žrtve postanejo brez uradne identitete, kar jim onemogoča pobeg v drugo državo ali domov, kot tudi iskanje pomoči pri policiji, saj obstaja bojazen, da jim ne bodo verjeli in jih bodo obravnavali kot ilegalce.

Trgovci se pogosto poslužujejo tudi uporabe groženj, s čimer ustrahujejo, povzročajo zmedenost in trpljenje žrtve. Uporaba različnih groženj, s katerimi trgovci ne dosežejo poslušnosti žrtve, se pogosto nadaljujejo in razširijo tudi na uporabo fizičnega nasilja, s čimer želijo trgovci v žrtvi vzbuditi strah. Kadar to ne zadostuje, se nad žrtvijo znašajo tako, da ji povzročajo trajno skaženost in brazgotine, v njeni bližini razbijajo različne predmete, tudi lastnino žrtve, in kažejo svoj bes ter ustvarjajo vtis mogočnih in močnih oseb. Za dosego svojega cilja se trgovci poslužujejo tudi uporabe čustvenega nasilja, s čimer žrtev postavljajo v podrejen položaj in jo ponižujejo. Nalagajo ji občutke krivde, s

čimer jo prepričujejo, da je sama kriva za svoj položaj in okoliščine, v katerih je. Obtožujejo jo, da jih je izzvala sama. Svoje nasilje opravičujejo z razlogi in okoliščinami ter spreminjajo svoj odnos do žrtve, ki je v določenem obdobju prijazen in razumevajoč, drugič nasilen. Pogosto tudi trdijo, da nasilja sploh ne izvršujejo.

Uporabljajo različne žaljivke, s čimer želijo pri žrtvi ustvariti predstavo, da je neumna in psihološko neuravnovešena, povzročajo ji občutke nepomembnosti, umazanosti in slabosti, zaradi česar si ne zasluži prijaznosti in pomoči. Njihov namen je, da si žrtev o sebi dejansko ustvari najslabšo podobo in izgubi samospoštovanje. Trgovci svojo žrtev nadzorujejo pri tem, kaj počne, s kom se sestaja in kam zahaja. Pri tem ji omejujejo gibanje le na območje, kjer opravlja delo. Nadzorujejo jo pri opravljanju njenih osnovnih fizičnih potreb, ne dovolijo ji telefonskih klicev s svojimi sorodniki in znanci v domovini ali so v času telefonskih pogovorov prisotni. Vsak poskus neubogljivosti in neposlušnosti pa kruto kaznujejo.

Žrtev pogosto spravijo v t.i. dolgovno odvisnost, ki je zelo razširjena in izdelana, s tem pa nad njo izvajajo ekonomsko nasilje in ustvarjajo njeno finančno odvisnost. Trgovci žrtvi že na začetku naložijo različna finančna bremena, ki zajemajo kupnino, ki so jo plačali zanjo, stroške prevoza v ciljno državo, stroške nastanitve, hrane, oblačil in podobno. Pogosto k temu dodajajo še druge nepojasnjene stroške, s čimer povečujejo finančno odvisnost. Lažejo ji, da so stroški veliko višji, kot so v resnici, in da njen denar ne zadostuje plačilu stroškov. Poleg tega ji nalagajo tudi različne denarne kazni, ki so povezane z njeno poslušnostjo, ustrežljivostjo in prijaznostjo do strank, zaradi česar se dolg žrtve nenehno zvišuje.

Z različnimi oblikami in kombinacijami mehanizmov ter metod nadzora, ki so predstavljene, lahko trgovci dejansko uresničujejo svoje namene in si pridobijo želeno poslušnost in ubogljivost žrtev, ki pod takšnimi pritiski doživljajo popolno psihološko ujetništvo in mučenje, so v stalnem strahu pred grožnjami in sankcijami, ki so lahko uperjene proti njim in njihovim bližnjim. Razumemo lahko tudi, zakaj tako malo žrtev

trgovine z ljudmi skuša pobegniti in zakaj je boj proti temu pojavu tako pomemben. (Britovšek 2006, 80-83)

6.2 VPLETENI

V proces trgovanja z ljudmi so vpleteni trgovci in žrtve. Posvetila se bom žrtvam, saj je prav perspektiva prodane žrtve tisti vidik, ki vladnim politikam velikokrat spodleti. Trgovanje z ljudmi vidijo kot problem v sklopu organiziranega kriminala, migracij in/ali prostitucije in ne kot kršitev človekovih pravic. Zato morajo zagovorniki žrtev pogosto oblasti osveščati o pravicah in potrebah žrtev trgovanja z ljudmi. Posebno težaven vidik pri tem je oblasti opozoriti na to, da žrtvam, ki so bile prisiljene v prisilno delo, ne smemo odreči njihovih pravic zgolj zato, ker gre za nedokumentirane migrante, ki so vedeli, kaj jih čaka, in si tako zaslužili, kar so dobili. (Zavratnik Zimic in drugi 2005, 13)

Žrtve trpijo zaradi fizičnega in psihičnega nasilja, posledice takšnega ujetništva se izražajo v naslednjih simptomih:

- somatski simptomi: nespečnost, nočne more, tesnoba, glavoboli, želodčne bolezni, bolečine v hrbtu, občutek dušenja in slabosti...;
- motnje zaznave časa, spomina in koncentracije: oseba izbriše preteklost in prihodnost; pomanjkljivo ju povezuje tudi v času, ko ni več žrtev; uničen ima občutek osnovnega zaupanja vase in v druge;
- ima malo ali nič samoiniciativnosti, deluje pasivno, saj je bil v situaciji ujetništva vsak izraz in iniciativa razumljena kot nepokora in je bila zato kaznovana;
- obhajajo jo močni občutki krivde zaradi dogodkov iz preteklosti;
- kontradiktornost v odnosih: izogiba se tesnim odnosom (zaradi občutka sramu, krivde in manjvrednosti), obenem pa ima zaradi svojih strahov potrebo po zaščitniški navezanosti;
- premore le nizko samospoštovanje zaradi izkušenj ponižanja, krivde in nemoči... (Društvo Ključ 2008, 3)

Psihologinja, ki dela z žrtvami, pravi, da je žrtvin odnos do storilca kaznivega dejanja, naj bo to njen lastnik ali zvodnik, morda najteže razumljiva posledica življenja v ujetništvu.

„Logično bi bilo, da se žrtev počuti rešena in odrešena, ko se ji uspe rešiti iz ujetništva in dolgoletnega izkoriščanja, toda zgodi se ravno obratno. Žrtev storilca brani, vse zanika, morda si celo želi nazaj k njemu. To je strategija preživetja, ki jo strokovnjaki poznajo kot identifikacija z agresorjem oziroma stockholmski sindrom. V neobičajnih, stresnih življenjskih razmerah poskuša žrtev ohraniti svoje logično mišljenje tako, da opusti identiteto nemočne žrtve in ponotranji lastnosti storilca. Na ta način vsaj navidezno ustvari občutek varnosti in moči in tako premaguje svoj strah in tesnobo.“ (Merljak 2003, 23-25)

6.2.1 RIZIČNA POPULACIJA

Ne obstaja splošen profil žrtve, saj žrtev lahko postane kdorkoli, obstajajo pa določene osnovne značilnosti, ki se ponavljajo, kar zadeva ranljivejše skupine:

- po izkušnjah društva Ključ so žrtve trgovine z ljudmi večinoma ženske in dekleta, čeprav ocenjujejo, da je 2% žrtev moških in dečkov. Največkrat imajo te osebe nizko izobrazbo, ne govorijo tujih jezikov in so diskriminirane v svojem družinskem in poklicnem življenju;
- večina jih je starih od 15 do 30 let, čeprav je vse več žrtev mladostnikov in otrok. Vedno več je primerov, ko se mladostnice/ki ujamejo v trgovino z ljudmi preko spletnih klepetalnic, kjer spoznajo »simpatične« sogovornike, ki jih zapeljejo do te mere, da ti dobesedno sledijo navodilom za neposredno srečanje, ki jih dobijo preko elektronske pošte. Ko se to zgodi, pa je ponavadi že prepozno;
- trgovci žrtve pogosto pridobivajo iz majhnih podeželskih krajev in mest v osiromašenih regijah, kjer so težke ekonomske in socialne razmere in je veliko ljudi brezposelnih oziroma ti predstavljajo tehnološki višek. Trgovci se tako osredotočajo na dekleta in ženske, ki iščejo nove priložnosti, hkrati pa jih spremlja močna želja, da bi si izboljšale življenjske pogoje z odhodom v tujino, kjer bi zaslužile denar;

- pogosto prihajajo iz družin s številnimi problemi, ki jih le-te ne rešujejo uspešno. V nekaterih primerih naivnost in nerazumevanje mladostnic/kov s starši, le-te naredita bolj dovzetne za sumljive ponudbe s strani tako imenovanih zapeljivalcev, ki iščejo dekleta v diskotekah, klubih in barih, oglašujejo ponudbe za delo manekenke, fotomodela, natakariče, kozmetičarke ali pa ponujajo študij v tujini in ugodna potovanja. Bolj ogrožene so tudi osebe, ki se odločijo, da bodo služile denar kot plesalke v nočnih lokalih, pomožne delavke, hišne pomočnice ali hostese oz. spremljevalke;
- ranljivejše so tudi osebe, ki doživljajo nasilje v domačem okolju in posledično želijo zapustiti družino ali celo državo, ker od te ne dobijo nobene zaščite. Tako se ženskam, ki se soočajo z brezposelnostjo, spolnim nadlegovanjem in domačim nasiljem, zdi ponudba za dobro plačano delo v tujini pogosto magični beg v boljši svet. Dogaja se tudi, da so mlada dekleta in fantje prodani s strani svojih staršev in sorodnikov. Raziskave kažejo, da je za velik odstotek mladih prostitutk značilna zgodovina spolne zlorabljenosti že v otroštvu in mnoge med njimi so tudi svoje matere videle predvsem v vlogi spolnega objekta v odnosu z drugimi. Torej njihova izkušnja iz otroštva je, da telo ne pripada njim in da njihovih čustev, želja in potreb nihče ne spoštuje;
- naslednja skupina so marginalne skupine (Romi), ljudje, ki imajo težave v duševnem zdravju, odvisniki...;
- bolj ogrožene so osebe, ki se sicer same odločijo, da se bodo prostituirale, saj je prostitucija lahko način iskanja lastne neodvisnosti in odločanja o lastnem življenju, lahko pa je tudi edini način, da se iz revščine rešijo tiste, ki so na trgu delovne sile najslabše plačane in najprej zavrjene. Te osebe pa lahko pri opravljanju spolnih storitev naletijo na zvodnika ali trgovca z ljudmi, ki jih prisili, da delajo pod pogoji na katere same ne pristanejo in tako že govorimo o prisilni prostituciji. Cilj trgovcev je, da svojo investicijo zavarujejo in poskrbijo, da bodo žrtve neprekinjeno delale in ne bodo pobegnile. To pomeni, da te osebe nimajo več nadzora nad tem, katerim klientom bodo nudile spolne storitve, koliko na dan jih bodo imele, kakšno vrsto seksa bodo izvajale, pogosto jim je omejeno gibanje le na področje kjer delajo, nadzorovane so njihove osnovne fizične potrebe

(hrana, higiena, oblačila), odvzet jim je potni list, za svoje delo ne dobijo plačila ali pa je znesek, ki ga prejmejo, mnogo nižji od dogovorjenega. Lahko so prisiljene v izvajanje kaznivih dejanj, kar zmanjša možnost, da se bodo zatekle na policijo po pomoč, v primeru, da jim uspe pobegniti... Prisilo vedno spremljajo grožnje, uporaba vseh vrst nasilja in zlorabe, ki imajo pogosto trajne posledice;

- med posebno ranljivo skupino spadajo ljudje, ki se nahajajo na vojnih območjih in območjih, ki jih prizadenejo naravne katastrofe. V kaosu, ki vlada v takšnih razmerah so še posebno izpostavljeni izgubljeni in osiroteli otroci ter samske ženske, ki ostanejo brez strehe nad glavo. (Društvo Ključ 2008, 5-15)

Splošno znano dejstvo je, da azilni postopki v posameznih državah predstavljajo enega od migracijskih kanalov, ki ga tihotapci in trgovci z ljudmi lahko zlorabijo za transport ljudi, ki jih želijo izkoriščati v ciljne države. Glede na to, da je Slovenija še vedno za večino prosilcev za azil tranzitna država, je možnost za tako zlorabo nacionalnega azilnega sistema povsem realna. V Sloveniji so še posebej ranljivi otroci brez spremstva, o katerih pa bom več pisala v poglavju 7.3.4 Otroci brez spremstva.

6.2.2 OSKRBA IN (RE)INTEGRACIJA ŽRTEV

Oskrba žrtev se izvaja s krizno namestitvijo (takojšen varen umik iz ogrožujoče situacije, ki traja 4 noči oz. 5 dni in zajema še pomoč pri vrnitvi v matično državo) in namestitvijo žrtve v varnem prostoru (namestitev za najmanj 3 mesece – doba okrevanja; v primeru, da pa se žrtev odloči za sodelovanje z organi pregona, se ta čas podaljša). V času krizne in varne namestitve se izvaja še strokovna pomoč, ki zajema psihosocialno pomoč, nujno medicinsko pomoč, svetovanje v zvezi z zakonitimi pravicami, pravno svetovanje in urejanje statusa. Oskrbo žrtvam trgovine z ljudmi nudita v Sloveniji Društvo Ključ oz. Center za boj proti trgovini z ljudmi in Slovenska Karitas.

Projekt oskrbe je zadosten le za osebe, ki se želijo in se tudi lahko vrnejo v državo izvora, medtem ko je za tiste, ki se ne morejo ali ne želijo vrniti v izvorno državo in za slovenske

državljanke in državljane, ki so se ujeli v pasti trgovine z ljudmi doma ali v tujini, potrebno izvesti še program (re)integracije.

V projekt (re)integracije se oseba lahko vključi po končani dobi okrevanja, ko strokovni sodelavci iz Društva Ključ skupaj z njo opredelijo, kako si predstavlja svojo prihodnost. Žrtvi najprej uredijo nostrifikacijo (priznanje veljavnosti spričevala, izdanega v tuji državi) dokončane izobrazbe, nato pa lahko osebo vključijo v proces izobraževanja, usposabljanja na delovnem mestu ter ji pomagajo pri vključevanju na trg dela in širjenju socialne mreže. Vendar pa izkušnje Društva Ključ kažejo, da tem aktivnostim lahko žrtev uspešno sledi le v primeru, da so ves čas zadovoljene njene osnovne in življenjske potrebe kot je potreba po hrani, možnosti bivanja, varnosti, ohranjanja okoliščin, kjer je možno dosegati higienski minimum, imeti dostop do zdravstvene oskrbe tudi v primerih nenujnih stanj in dolgotrajnih težav ter kot zelo pomembno izpostavljajo tudi potrebo po komunikaciji in druženju z drugimi ljudmi.

Sodelavci na Društvu Ključ so sprva pričakovali, da bo oseba po končani dobi okrevanja dovolj pripravljena, da si bo z njihovo pomočjo omenjene osnovne potrebe lahko zadovoljevala v večini sama in s pomočjo nevladnih organizacij ter vzvodov države, ki naj bi ščitila ranljive skupine. Primeri, ki so jih obravnavali so pokazale, da so se motili. Večina žrtev trgovine z ljudmi tako potrebuje v primeru vključitve v program (re)integracije hkrati tudi kontinuirano oskrbo, saj so psihofizične posledice izkušnje ujetništva prisotne še dolgo obdobje po osvoboditvi.

Težave, s katerimi se soočajo žrtve v programu, so naslednje:

- zapustitev matičnega okolja, sorodnikov in prijateljev;
- nepoznavanje jezika, težave pri učenju;
- neurejeno zdravstveno zavarovanje (čakalna doba za slovensko državljanstvo je 3 mesece) in prisotnost mnogoterih zdravstvenih težav in bolezni;
- osamljenost in želja po druženju z vrstniki ter zabavi;
- vprašanje ureditve vrtca, če ima žrtev otroka;
- spori med žrtvami in njihovimi sorodniki ali partnerji;

- težave s starši;
- težave z različnimi oblikami odvisnosti – alkohol, droge ali nevarnemu vzajemnemu pitju alkohola in pomirjeval;
- težave s strukturiranjem časa in jutranjim vstajanjem;
- motnje hranjenja in zavračanje hrane ter konzumiranje zgolj kave in kajenje cigaret;
- priprava na predkazenski in kazenski postopek – prisoten strah;
- možnost nadaljnje ogroženosti s strani trgovcev in potreba po dolgotrajnem varovanju;
- neporavnani dolgovi iz preteklosti;
- težave s spoštovanjem Pravilnika o bivanju v varnem prostoru;
- močna navezanost žrtev na svetovalke in zaljubljenost – težave z mejami;
- konflikti med stanovalkami v varnem prostoru;
- težave v primeru skupnega bivanja moškega in ženske v varnem prostoru;
- težave z uslužbenci institucij – težave pri samostojnem urejanju obveznosti;
- težave z delodajalci.

Oba omenjena projekta sta z vidika žrtev lahko uspešna le, če se ju izvaja kot dopolnjujoča se projekta. V ta namen so v Društvu Ključ uvedli dve inovativni metodi terapij – delovno terapijo in terapijo z živalmi. Z delovno terapijo žrtvam, ki se soočajo s posledicami posttravmatskega stresnega sindroma, s posebno izbranimi in stopnjevanimi aktivnostmi pomagajo doseči čim večjo stopnjo okrevanja, funkcionalnosti in samostojnosti na vseh področjih življenjskih aktivnosti. Ta področja vključujejo osebno samostojnost, pridobitev samozavesti in samospoštovanja, izkušnjo soraziskovanja, soodločanja in sodelovanja pri opredelitvi problema, iskanju rešitev in odločitvah; možnost izbire; zaposlitev; rekreacijo in medčloveške odnose. Žrtev trgovine z ljudmi tako ne nastopa več v vlogi žrtve, ampak ekspert iz izkušenj. Terapevtsko moč živali uporabljajo po vsem svetu v različnih javnih zavodih in ustanovah kot so domovi za starejše, samski domovi, zapori, psihiatrične ustanove, bolnice... Zlasti za tiste, ki trpijo zaradi socialne izolacije, nizke samopodobe ter pomanjkanja zanimanja za življenje, ima lahko kontakt z živalmi neizmeren učinek. (Društvo Ključ 2008, 4-17)

V primeru, da ima žrtev željo, da se vrne v svojo matično državo, ji Slovenska karitas oz. Društvo Ključ sočasno s krizno namestitvijo urejata dokumentacijo za povratek, nakup karte za prevoz, vzpostavijo se stiki s sorodno organizacijo v tujini in stik z domačimi, če je to v korist žrtve. Vrnitev v domovino se realizira takoj po tem, ko žrtev opravi s postopki na sodišču in pristojni organ izda dovoljenje za vrnitev. Ta poteka pod strokovnim vodstvom in varnostnimi pogoji. Ob prihodu v svojo državo prevzame žrtev lokalna organizacija, ki prav tako izvaja podobne programe oskrbe in (re)integracije kot Slovenija. (Verovšek 2006, 139-149)

V Sloveniji se izvaja transnacionalni partnerski program Equal za reintegracijo žrtev, ki ga izvajajo Društvo Ključ, trgovska družba Mercator, zavod za zaposlovanje in podjetje Eurografik. Program vključuje socialno in delovno reintegracijo žrtev v cilju povrnitve samozavesti in samoiniciativnosti. Žrtvam želijo omogočiti dostop do trga dela in odpraviti njihovo diskriminacijo. V tem smislu je pomembna trgovska družba Mercator, ki jim je pripravljena ponuditi zaposlitev. Cilji projekta so še uveljavitev novega poklica *Peer Counselor* (to bo oseba, ki bo šla skozi reintegracijski program in bo lahko žrtvam trgovine z ljudmi pomagala tudi z lastnimi izkušnjami), postavitev infotočke za žrtve v reintegracijskem programu, ustanovitev baze organizacij, pripravljenih sodelovati pri reševanju problematike trgovine z ljudmi, postavitev strategije evidentiranja primerov za olajšanje mednarodnega učenja in postavitev spletne strani za nacionalno in transnacionalno sodelovanje. (U. 2006, 16)

6.2.3 STATISTIKE O ŽRTVAH TRGOVINE Z LJUDMI

Trenutno v Sloveniji ne vodijo posebnih evidenc za osebe, ki so žrtve trgovanja z ljudmi. Podatki, ki so na razpolago, niso popolni in so decentralizirani. Pomanjkanje sistematičnih podatkov o obsegu trgovanja z ženskami lahko delno pripišemo dejstvu, da je ta pojav dokaj nov in nanj še vedno ni obrnjeno toliko pozornosti, da bi ga v slovenski družbi prepoznali kot problem. Zaradi pomanjkljivih statističnih podatkov o kaznivih dejanjih s področja trgovine z ljudmi, je smiselno zbirati tudi podatke na drugih področjih o t.i. rizičnih poklicih (število izdanih delovnih dovoljenj za barske plesalke, za delo v

gradbeništvu, delovna dovoljenja za državljane Ljudske republike Kitajske), katerih dejavnost bi lahko posegala v problematiko trgovine z ljudmi (glej tabelo 6.1).

Tabela 6.1: Število izdanih dovoljenj v letih 2004-2006 za t.i. rizične poklice

izdana dovoljenja za t.i. rizične poklice	2004	2005	2006
poklic plesalke	707	694	769
poklici v gradbeništvu	3.665	3.465	3.647
kitajski državljani zaposleni v gostinstvu	245	284	305
Skupaj	4617	4443	4721

Vir: Slovenska Karitas (2006, 1).

Slovenija nastopa kot izvorna, tranzitna in ciljna država. V tem kontekstu je trgovanje z ljudmi omejeno predvsem na trgovanje z ženskami za spolno zlorabo. Slovenija je v takih primerih največkrat tranzitna država. Žrtve prihajajo predvsem iz vzhodnoevropskih držav, večinoma Ukrajine. Njihovo bivanje na slovenskem ozemlju je ponavadi zakonito (imajo urejene vse dokumente, kot so vize, delovna dovoljenja, dovoljenja za prebivanje) in je velikokrat omejeno le na bivanje v nočnih klubih, katerih lastniki so ponavadi le ena od številnih vez v mednarodnih organiziranih kriminalnih skupinah. V veliko manjšem obsegu Slovenija nastopa tudi kot država izvora; poznamo sicer le nekaj posameznih primerov, čeprav tudi teh ne smemo zanemariti. (Zavratnik Zimic in drugi 2005, 88-90)

Po nepopolnih podatkih je Slovenija v trgovini z ljudmi država izvora za približno 100 mladih Slovenk, ki služijo predvsem na trgih s spolnostjo nekaterih zahodnoevropskih držav. Obenem je država tranzita za približno 1.500 do 2.500 deklet na leto predvsem iz jugovzhodne Evrope in balkanskih držav ter končna destinacija za približno 1.500 deklet največ iz jugovzhodne Evrope in Balkana, pa tudi za dekleta in ženske iz jugovzhodne Azije. (Šori 2004, 1) Po ocenah Interpola ima lahko kriminalna organizacija 250.000 dolarjev dobička na eni prodani ženski v obdobju petih let. Slovenska policija trdi, da je cena, ki je običajno plačana v Sloveniji za žensko, med 1.000 in 3.000 evrov. (Zavratnik Zimic in drugi 2005, 35)

7. POJAVNE OBLIKE TRGOVANJA Z LJUDMI

7.1 PROSTITUCIJA

Prostitucija predstavlja prevladujočo obliko trgovanja z ljudmi in največjo posamično kriminalno kategorijo, razlog za to pa je v tem, ker bo vedno omogočala ustvarjanje največjih dobičkov. Izkoriščanje mladih žensk in otrok v dejavnostih spolnih uslug v bogatejših državah ustvarja neprimerno več denarja kot npr. izkoriščanje ljudi za suženjsko delo ali enkratno plačilo odstranitve ledvice. V kontekstu prisilne prostitucije igra narodnost vedno večjo vlogo v demografski strukturi kaznivih dejanj, saj klienti zahtevajo ženske iz drugih etničnih skupin. Najbolj zaskrbljujoč trend pa je nižanje povprečne starosti žrtev trgovanja v mnogih krajih. Tudi tukaj gre le za odziv na povpraševanje strank, ki temelji na njihovih nazorih in potrebah. (Dobovšek 2003, 33)

Vedeti pa je potrebno, da vsakdo, ki se ukvarja s prostitucijo, ni nujno žrtev trgovanja z ljudmi. Prostitucija je lahko izbirna oz. prostovoljna dejavnost, v katero prostitutke nihče ne sili, vendar pa je razlika v praksi med prostovoljnimi in prisilnimi prostitutkami zabrisana.

Prisilna prostitutka je tista, katere temeljne človekove pravice so kršene in ki je spravljena v suženjsko razmerje. V prostitucijo je pahnjena zaradi številnih razlogov, ki sem jih naštel v poglavju Vzroki trgovanja z ljudmi. Prostovoljna prostitutka pa je ženska, ki se je sama odločila za posel v seksualni industriji. Ob doslednem spoštovanju človekovih pravic njeni odločitvi nimamo pravice oporekati, saj tudi zanjo velja pravica do svobodne izbire poklica. Če je prostitucija v državi kriminalizirana, poteka za zaprtimi vrati, nasprotno pa v državah, ki so legalizirale prostitucijo, poteka javno v t.i. rdečih ulicah (Nizozemska, Nemčija, Avstrija, Madžarska). (Popov 2002, 20) Uvedba legalizacije prostitucije prinaša določitev t.i. tolerančnih območij, kjer je pod točno določenimi pogoji dovoljena, uvaja sisteme podeljevanja licenc, določa pogoje dela in tako strogo nadzira osebe, ki se ukvarjajo njo. Obenem je osebam, ki se ukvarjajo s

prostitucijo, dovoljeno, da registrirajo svojo dejavnost, da bi jim na tej podlagi priznali pravice zaposlenih oseb. (Pajnik in Kavčič 2007, 24)

Številne študije so želele ugotoviti posledice legaliziranja ali kriminalizacije prostitucije, vendar pa te še vedno niso jasne. Primer Avstralije kaže, da je legalizacija prostitucije pomembno povečala trgovino z ženskami, da bi se tako zadostilo novemu povpraševanju po industriji spolnih uslug. Če je legalizirana, je prav tako težje obravnavati prekupčevalce zaradi odgovornosti za njihova dejanja. Če je nelegalna, le prisilna, prekupčevalci trdijo, da so ženske vedele, v kaj se spuščajo, saj so takoj pristale, da odpotujejo, ali so pristale celo na samo delo v prostituciji. Težave pri razmejevanju med prostovoljno in prisilno prostitucijo vedno znova pripelje do tega, da prekupčevalce oprostijo.

Po drugi strani pa so prostitutke v državah, kjer je prostitucija legalna, registrirane kot delavke in imajo pravico do zdravstvene oskrbe ter uživajo popolno pravno zaščito. Javne oblasti pa lažje nadzirajo njihove razmere in opazijo trgovino z ženskami. Če je kaznivo dejanje le zvodništvo, ne pa tudi prostitucija, kot na primer v Franciji, lahko policija sproži preiskave, tudi če prostitutke ne vložijo pritožbe, toda težko je dobiti dokaze, saj zvodniki delujejo iz tujine. V primeru, da gre za ilegalne migrante, le-ti svoje delo opravljajo ilegalno, kljub temu da je obrt legalizirana. Zvodniki jih držijo v tajnosti, kar onemogoča nadzor nad razmerami, v katerih delujejo.

Slovenija je nekje vmes. Do nedavnega je bila prostitucija nelegalna, toda od leta 2003 je dekriminalizirana in zato ni več kazniva. Toda siljenje drugih v prostitucijo in zvodništvo ostajata nelegalna. Ta zakon se dojema kot prvi korak proti reguliranju prostitucije kot tudi zdravja in zaščite prostitutk. (Plunet 2004, 265-266)

Po podatkih policije naj bi bilo v Sloveniji med 1.400 do 3.000 prostitutk, ocen o moških prostitutih ni, vendar pa je moška homoseksualna prostitucija že več let v porastu. Gre za zelo skrito populacijo, ki dela znotraj stanovanjske prostitucije, kar se da razložiti tudi z nezapletenim navezovanjem stikov s strankami. Stanovanjski prostituciji po razširjenosti

sledi prostitucija po nočnih lokalih. Teh je trenutno v Sloveniji okrog 70, v mnogih izmed njih je možno za plačilo dobiti tudi seksualne usluge. Po lokalih so zaposlene predvsem tujke - službe na Zavodu za zaposlovanje Republike Slovenije izdajo vsako leto med 400 in 800 delovnih dovoljenj za poklic barske plesalke.

Klientov je v Sloveniji med 38.000 do 57.000. Moški ne predstavljajo le skorajda 100-odstotnega deleža med uporabniki seksualnih uslug v prostituciji, ampak jo obvladujejo tudi kot zvodniki.

Večina prostovoljnih prostitutk in prostitutov se za delo v prostituciji odloči zaradi ekonomskega vidika, saj prostitucijo vidi kot začasno rešitev težav z denarjem in potem vrnitev v povsem običajno družbo. Prisilne prostitutke pa so v prostituiranje zavedene oziroma neposredno prisiljene. (Šori 2004, 17-24)

7.2 DOLGOVNA ODVISNOST

Žrtve trgovanja z ljudmi se pogosto znajdejo tudi v t.i. dolgovni odvisnosti (*death bondage*). Trgovci najprej žrtve kupijo ali ugrabijo in jih nato prodajo. Kupci breme kupnine takoj naložijo na žrtvina ramena. Pogosto se dogaja, da tej kupnini dodajo 50 do 100%. Poleg tega žrtvam zaračunajo še stroške prevoza, bivanja, hrane, obleke in predmetov za osebno higieno. K temu dodajo tudi denarno kaznovanje, ki zagotavlja nenehno večanje žrtvinega dolga. Tako so prisilne prostitutke npr. kaznovane, če se med delom ne smehljajo, če s strankami niso prijazne, če stranke niso zadovoljne z njimi, če kakšno stranko odklonijo, če med seksom jokajo in še in še. (Popov 2002, 25)

7.3 TRGOVINA Z OTROKI

Trgovanje z otroki postaja zelo kompleksen problem, ker ni povezan samo s spolno zlorabo otrok v prostituciji in pornografiji, temveč tudi s trgovanjem s človeškimi organi, nezakonitimi posvojitvami, novačenjem za vojaško službo, beračenjem in prisilnem delu

v raznoraznih delavnicah t.i. *sweatshopih*, gospodinjstvih... Izkoriščanje otroka, čigar ranljivost je potrebno še posebej izpostaviti, pusti na njem resne psihične in fizične posledice, za katerimi trpi celo življenje. Za vabo otrok včasih zadostuje laž, prazna obljuba, marsikdaj pa kar sladkarija. (Zavratnik Zimic 2004, 41)

Svetovna trgovina z mladoletniki dobiva alarmantne razsežnosti. Potuho tej izredno donosni obliki kriminala dajejo ohlapni zakoni in popustljivi oblastni organi. Žrtve so najšibkejši med šibkimi: skoraj pet milijonov odraščajočih otrok živi življenje sužnjev. Po vsem svetu je leto za letom prodanih in zaslužjenih skoraj dva milijona, po mnenju nekaterih strokovnjakov pa celo pet milijonov otrok. Trgovina z otroki je del kriminalne panoge, ki se razvija še posebej naglo. Njene žrtve so vse mlajše. (Der Spiegel 2001, 1; Dottridge 2005, 50)

Tretji člen deklaracije o človekovih pravicah OZN pravi, da ima vsak človek pravico do življenja, svobode in varnosti. Četrti pa pravi, da nihče ne sme biti suženj ali podložnik. Pravica do socialnega skrbstva, pravica do varnosti - velike besede, a za milijone otrok prazne fraze. (Der Spiegel 2001, 1)

Razlika med trgovino z otroki in trgovino z odraslimi osebami je navedena tudi v Protokolu ZN, pri čemer Protokol pravi, da trgovina z odraslimi vključuje elemente prevare, goljufije in prisile ali izkoriščanje njene/njegove ranljivosti, medtem ko te elementi niso potrebni za opredelitev trgovine z otroki. (Protokol za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, 3. člen)

7.3.1 PROSTITUCIJA

UNICEF ocenjuje, da je vsako leto žrtev seksualne industrije en milijon otrok, zlasti deklic, ki so vanjo zabljeni z lažnimi obljubami o pridobitvi izobrazbe in službe. Zelo nizka starost deklic, prisiljenih v seksualno industrijo je pojav, ki ima svoje korenine v prepričanju, da le-te niso okužene z virusom HIV ali AIDS-om ter prepričanje, da je AIDS možno ozdraviti, če imaš spolne odnose z devicami. (UNICEF 2008, 1)

Najpomembnejše križišče trgovine z otroki je Azija, predvsem njen jugovzhodni del. Vrh področne distribucije pa še vedno predstavlja Tajska. S seksom in pornografijo prigospodari ta »dežela klientov« na leto od 22,5 do 27 milijard dolarjev, kakih 10 do 14 odstotkov BDP. UNICEF število mladoletnih otrok, ki se prostituirajo, ocenjuje na 800.000. Strokovnjaki domnevajo, da je približno tri četrtine vseh turistov, ki letujejo v Aziji, uporabnikov spolnih storitev. Ni skrivnost, da ilegalne potovalne agencije v zahodnoevropskih državah odkrito ponujajo aranžmaje za tovrstne »počitnice«. Na leto je po vsem svetu organiziranih 120 milijonov seksualnih potovanj, od tega je po podatkih *World Tourism Association* 360.000 pedofilskih izletov. Strah pred aidsom pospešuje povpraševanje po zmeraj mlajših otrocih, po možnosti iz odročnih področij. (Hočevar 2005, 1)

7.3.2 PORNOGRAFIJA

Pornografija je tudi eden od načinov izkoriščanja otrok za spolne namene. Izbirni protokol Konvencije ZN o otrokovih pravicah definira otroško pornografijo kot: »vsakršno prikazovanje otroka, udeleženega v resničnih ali simuliranih spolnih dejavnostih, s pomočjo kakršnih koli sredstev ali kakšno koli prikazovanje njegovih spolnih organov predvsem za spolne namene«. (Izbirni protokol h konvenciji o otrokovih pravicah o prodaji otrok, otroški prostituciji in otroški pornografiji, 2. člen)

7.3.3 PRISILNO DELO

Otroci so tudi žrtve prisilnega dela v gospodinjstvih, kmetijstvu, rudnikih, proizvodnji, na morjih... Delo v kmetijstvu na prvi pogled izgleda kot povsem neškodljivo in običajno, vendar so otroci pri takem delu izpostavljeni raznim strojem, pesticidom in drugim nevarnostim. Študija o otrocih, ki delajo na plantažah kave in čaja, je pokazala tvegane in nevarne strani tega dela – vreznine in rane kot posledica obrezovanja kavčnih in čajnih grmov, dvigovanje težkih bremen, delo od jutra do večera, izpostavljenost kemikalijam, pomanjkanje pitne vode in stranišč. Otroci so bolj občutljivi na strupene posledice pesticidov kot odrasli, če so jim izpostavljeni kmalu po pršenju in lahko prej zbolijo

zaradi akutne zastrupitve. Študija je tudi pokazala, da kljub vsem tem nevarnostim, večina ni imela zaščitnih oblek. Mnogo otrok je zaposlenih tudi v ribiški industriji (npr. v Indoneziji). Mnogi zaradi drsečih tal ob velikih valovih utonejo ali pa se zaradi izčrpanosti hudo poškodujejo pri padcih.

V proizvodnji dela manjše število otrok. Najobičajnejše podobe s televizije so otroci, ki delajo v velikih korporacijah oblačilne ali obutvene industrije, vendar pa v takih izvoznih proizvodnjah dela manj kot 5% otrok. Velika večina jih dela proizvode za domača tržišča v majhnih tovarnah in obrtniških delavnicah ali pa celo doma kot končni člen v dolgi proizvodni verigi.

Dela v rudnikih, kamnolomih in gradbena dela so ena najtežjih del celo za odrasle, zato so za otroke še toliko bolj tvegana in nevarna, saj se ti redko zavedajo tveganjem, ki so mu izpostavljeni. V rudnikih zlata lahko tako delo opravljajo že triletni otroci, in sicer perejo zlato, medtem ko šestletniki razbijajo skale, devetletnike pa že uporabljajo za delo pod zemljo. (Hozjan 2005, 35-60)

7.3.4 OTROCI VOJAKI

Najbolj okrutno izkoriščanje otrok je izkoriščanje za vojaško služenje. Otrok vojak je vsaka oseba, ki je mlajša od 18 let in je del regularne ali neregularne vojske ali vojaške skupine ter vključuje kuhanje, nošenje, kurirstvo, vohunjenje, bojevanje, letalstvo. Olara Otunnu, odposlanka OZN za otroke in oborožene spopade, pravi, da so otroci najučinkovitejši in najbolj brezvestni vojaki. V Sierr Leone in severni Ugandi milice ugrabljajo cele šolske razrede in jih silijo v grozodejstva do ljudi, ki so jim blizu: mali rekruti morajo mučiti sorodnike in sosede ali ubijati, ker s tem prekinejo s svojim dotedanjim življenjem. Za te mladostnike poti nazaj ni več. (Der Spiegel 2001, 1)

Ocenjujejo, da se v 36 oboroženih konfliktih bojuje 300.000 otrok, starih manj kot 18 let, nekateri med njimi pa so stari tudi samo 7 let in so pripravljani moriti, le da dobijo hrano. Večina jih je dečkov, čeprav tudi dekleta niso izjema. Te so izpostavljene spolnemu

zlorabljanju ali pa so prisiljene v spopade kot »žene« odraslih vojakov. Nekateri otroci so prisilno rekrutirani ali ugrabljeni, drugi pa se vojski pridružijo zaradi revščine, zlorab ali diskriminacije ali pa se želijo maščevati za nasilje, storjeno njim ali njihovi družini.

Kot celina je Afrika (Burma, Angola, Sudan, Somalija) s 120.000 otroškimi vojaki pri vrhu žalostnega seznama. Med državami vodi Burma s 50.000 oboroženimi otroki. Vojska in uporniki jih določajo za odstranjevalce min, izvidnike in stražarje. Odrasli vojaki pa izkoriščajo predvsem seksualne usluge deklic, ki jih pogosto pestijo spolne bolezni in nezaželjene nosečnosti. Otroke za spopade pa ne novačijo le države, ki so manj razvite, saj sta bili tudi vojski ZDA in Velike Britanije med Zalivsko vojno sestavljeni iz sedemnajstletnikov. Obe državi sta namreč Konvencijo o otrokovih pravicah podpisali šele leta 2002 oz. 2003, in sicer z zadržkom, da bosta v posebnih primerih uporabili tudi otroke, mlajše od 18 let. (Der Spiegel 2001, 1; Gow 2002, 1; Vandenberg 2005, 69-76)

7.3.5 OTROCI BREZ SPREMSTVA

Otroci brez spremstva so otroci, mlajši od 18 let, ki se nahajajo zunaj matične države in so brez spremstva obeh staršev oz. zakonsko ali po običaju določenega skrbnika ter so upravičeni do mednarodne zaščite. Od ostalih mladoletnih beguncev se otroci brez spremstva razlikujejo po tem, da potujejo brez staršev – v spremstvu sorodnikov oz. drugih spremljevalcev, ki se lahko izdajajo za sorodnike, čeprav to niso. Pogosto gre za zvodnike, ljudi, vpletene v mrežo trgovanja z ljudmi ali pa za ljudi, ki so otroka preprosto kupili oziroma njegovim staršem obljubili, da ga bodo odpeljali v svet »boljših priložnosti«.

Natačnih podatkov o otrocih brez spremstva ni, a raziskave potrjujejo, da število teh otrok narašča. Kar polovico otrok brez spremstva, ki izginejo, predstavljajo deklice. Te največkrat pristanejo v prostituciji. V večini primerov gre za deklice v starosti od 15 do 18 let, vse več jih prihaja iz držav vzhodne Evrope. Ostali otroci pa so najpogosteje izkoriščani za občasna in slabo plačana dela (delo v restavracijah, gospodinjstvu), prisilno beračenje, kraje in žeparjenje, spolno izkoriščanje za prostitucijo in pornografijo.

Trgovci za svoje žrtve izbirajo tiste, ki so najbolj ranljivi iz razlogov, kot so: močna želja po migriranju zaradi zelo težkih socialnoekonomskih okoliščin, razbitih družin, medgeneracijskih konfliktov; lažje pridobitve dovoljenja za prebivanje zaradi posebnega statusa, ki ga pridobijo mladoletniki v določenih državah; vse večjih pritiskov, da si poiščejo bolje plačano delo v ciljni državi. Pri Albancih, zlasti fantih, je značilen družinski pritisk, da emigrirajo z namenom, da bi delali in pošiljali zasluženi denar domov.

Pojav izginjanja velikega števila otrok iz sprejemnih centrov je prisoten v vseh evropskih državah, v Sloveniji pa toliko bolj, ker gre za tranzitno državo. Večina otrok brez spremstva Slovenijo zapusti relativno hitro in nadaljuje svojo pot v zahodnoevropske države. V zadnjih treh letih je šlo v veliki večini za fante, v starostnem razponu od 14 do 17 let, prihajali pa so predvsem iz Albanije, Srbije (predvsem Kosova), Turčije in Moldavije.

Za Slovenijo je značilna pomanjkljiva zaščita teh otrok, kar se kaže predvsem na področju neustrezne namestitve in neustrezne obravnave. Otroke, ki v Slovenijo vstopijo kot ilegalni migranti, oblasti nastanijo v Centru za tujce, ki je ustanova zaprtega tipa. Tu čakajo na izgon iz države oz. na vrnitev v matično državo, kar je v nasprotju z mednarodnimi konvencijami, posebej s Konvencijo o otrokovih pravicah. Otroke, ki pa zaprosijo za azil, namestijo v posebno sobo za mladostnike v Azilnem domu v Ljubljani. Ker je Azilni dom ustanova odprtega tipa, kamor lahko pride vsakdo, so otroci brez spremstva ob takšni namestitvi pogosto še bolj ogroženi. Center za socialno delo jim določi skrbnika, ki je, od kar je Zakon o azilu nadomestil Zakon o mednarodni zaščiti, lahko kdor koli od spremljevalcev – lahko tudi trgovec. Prej pa je Zakon o mednarodni zaščiti predpisoval neodvisnega skrbnika. Če je otrok brez spremstva, se mu določi nekoga od skrbnikov iz Slovenske filantropije. Gre za prostovoljce, ki naj bi otrokom brez spremstva pomagali pri postopkih za pridobivanje azila. (Zlatac 2006, 1-20)

Tabela 7.1: Število otrok brez spremstva v Sloveniji po letih

Leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
št. otrok brez spremstva	308	141	77	192	140	81	40
prosilci za azil	53	24	34	159	119	23	17
nelegalni migrant	255	117	43	33	21	58	23

Vir: Zlatar (2006, 20-25).

Slovenija bi morala začeti upoštevati mednarodne konvencije (predvsem Konvencijo ZN o otrokovih pravicah) in priporočila ter zagotoviti izpolnjevanje potreb in pravic otrok brez spremstva (predvsem obravnavanje otrok kot otrok in delovanje v njihovem najboljšem interesu). Nujno je potrebna ustanovitev primernih nastanitvenih centrov za otroke brez spremstva, kjer bi jim bilo zagotovljeno ustrezno varstvo, skrb in zaščita.

7. 4 DOGOVORJENE POROKE

Ena od oblik trgovanja z ljudmi so tudi dogovorjene poroke, ki smo jim priča tudi v Sloveniji in so značilne predvsem med ljudmi romske nacionalnosti. Gre za prodajo nevest, ki so pogosto mladoletne, dogovorjenim partnerjem. Prodaja pa je opravljena kljub njihovem nasprotovanju z uporabo različnih oblik prisile. Cena neveste je visoka, plačati jo mora, skupaj s stroški poroke, ženinov oče. Dekletova nedolžnost igra pomembno vlogo pri sklepanju zakona. Če nevesta ni nedolžna, jo ima mož pravico vrniti očetu. (Hrženjak 2002, 87)

Ta element trgovanja z ljudmi naj bi bil najbolj razširjen v sub saharski Afriki in južni Aziji. Poroke pred puberteto niso tudi nič neobičajnega na nekaterih področjih zahodne in vzhodne Afrike ter južne Azije, v tradicionalnih državah Bližnjega vzhoda, severne Afrike in na drugih področjih Azije. Poroke deklet v starosti od 16 do 18 let so zelo pogoste tudi v predelih Latinske Amerike in vzhodne Evrope.

O prisilnih porokah govorimo, ko je privolitev v poroko v imenu dekleta narejena s strani nekoga drugega. Seveda ta dekleta ne čaka srečen zakon in enakopraven odnos, temveč nasprotno. Ponekod so zgodnje poroke povezane z religioznim načinom življenja. V

Indiji so mlada dekleta, znana kot devaše, podarjena ali poročena z hindujskim božanstvom ali v tempelj. Verujejo, da bo to njeni družini prineslo srečo in blagoslov. Od devaš pričakujejo, da bodo na voljo spolnim potrebam svečnikov in predstavnikov višjih kast. Sčasoma pa so mnoge prodane v mestne bordele. Podobno prakso je mogoče najti tudi v zahodnem Nepal, kjer se dekleta imenujejo deuki. Drugje pa so zgodnje poroke povezane s prepričanjem, da je zgodnja poroka z dekletom zagotovilo, da le-ta še ni okužena z HIV-om oz. AIDS-om. (Wikipedia 2008, 1)

7.5 PRODAJA ORGANOV, TKIV IN KRVI

Področje prodaje ljudi z namenom prodaje organov je najmanj raziskano, saj je prodajo organov zelo težko dokazati. Uspehi transplantacije so vsak dan večji, s tem pa se povečuje tudi povpraševanje po njih. Razkorak med povpraševanjem in ponudbo organov je namreč ogromen. To praznino skušajo zmanjšati trgovci, ki črni trg tako ali drugače oskrbujejo z organi, večinoma ledvicami. Metode, ki jih uporabijo, da priskrbijo organe, so različne, najpogosteje gre za pritisk na ljudi, ki živijo v skrajni revščini. Vzhodna Evropa je področje, kjer je zelo razširjena takšna »donacija« organov, operacije pa se opravljajo zlasti v Turčiji, na Kavkazu, v Gruziji in na Češkem. Donatorji so Turki, Moldavci, Rusi, Ukrajinci, Belorusi, Romuni, Bosanci, prebivalci Kosova, Makedonci, Albanci. Odstranjujejo ledvice, jetra, pljuča, celo roženice, kosti, kite, srčne zaklopke, kožo in druge dele, ki se lahko prodajo. Organe shranjujejo v zaprtem in hladnem prostoru in jih nato z letalom prepeljejo v ZDA, Nemčijo, Skandinavijo, Veliko Britanijo, Izrael, severno Afriko ter v druge industrijske države. Zaradi revščine so v nekaterih državah vzhodne Evrope mladi ljudje prodali svojo ledvico za ceno 2.500 do 3.000 dolarjev, medtem ko kupci trdijo, da so zanjo odšteli od 100.000 do 200.000 dolarjev. Kje je razlika? Jasno je, da nekdo služi. Problem pa ni le v tem, da se organi prodajajo na črno, temveč tudi v tem, da so tisti, ki so jih zaradi revščine prisiljeni prodati, mnogokrat v slabem zdravstvenem stanju zaradi težkega fizičnega dela, ki ga opravljajo, slabe prehrane in mnogokrat tudi preveč popitega alkohola eventualni kandidati za dializo, zato se začaran krog nadaljuje. (Pearson 2005b, 58-63)

7.6 NELEGALNE POSVOJITVE

Prodajati in izkoriščati je mogoče otroke vseh starosti: najmlajši so primerni za izredno donosne posvojitve; interesenti plačajo za zdravega, svetlopoltega novorojenčka tudi do 40.000 dolarjev. V trgovini z novorojenčki se po podatkih UNICEF-a vsako leto po svetu obrne več kot deset milijard dolarjev. Na vrhu seznama držav, kjer je ta oblika kriminala najbolj razširjena, so Rusija, Kitajska in Ukrajina. Ilegalna trgovina z najmanjšimi otroki v Rusiji cveti predvsem zaradi povpraševanja po posvojitvah in organih za presajanje. (Der Spiegel 2001, 1; M. 2006, 1)

8 BOJ PROTI TRGOVINI Z LJUDMI

Številni dokumenti, konvencije, priporočila in akcijski načrti, sprejeti pod okriljem Organizacije Združenih narodov, Evropske unije, Sveta Evrope, drugih mednarodnih in regionalnih organizacijah izpričujejo, da se mednarodna skupnost zaveda nevarnosti trgovanja z ljudmi in ga poskuša obvladovati s številnimi preventivnimi in represivnimi ukrepi. Vendar se ob tem poraja vprašanje, ali je trgovanje sploh mogoče odpraviti ali vsaj zajezi. Pojav je namreč tako silovit, da se zdi, da so organi pregona pri njegovem preganjanju skoraj nemočni.

Za učinkovit boj proti trgovanju z ljudmi je nujno potrebno sodelovanje držav na bilateralni, regionalni in mednarodni ravni, sodelovanje z in med organizacijami, tako vladnimi kot nevladnimi. Za zajezitev tega problema so potrebni večplastni ukrepi, od represivnih do preventivnih. Eden najpomembnejših je usklajena kazenska zakonodaja v državah izvora, tranzita in v ciljnih državah trgovine z ljudmi, tako glede sankcij za storilce kaznivih dejanj kot tudi zaščite žrtev.

Poleg sankcioniranja storilcev so prav tako pomembni preventivni ukrepi. Pri tem je pomemben celovit in enoten pristop snovalcev in izvajalcev preventivnih programov za ciljne skupine, ki so jim ti preventivni programi namenjeni. To pa so na eni strani potencialne žrtve trgovine z ljudmi, na drugi pa eksperti in strokovni uslužbenci organov

pregona, nevladnih in medvladnih organizacij ter širša javnost. Preventiva v trgovini z ljudmi bi morala biti usmerjena predvsem v zmanjševanje povpraševanja, ki je pomemben vzrok tega pojava, poudarjanje ranljivosti žrtev (vključujoč neenakost, revščino in različne oblike diskriminacij) ter preprečevanje koruptivnosti javnega sektorja glede morebitne vpletenosti in sodelovanja v trgovini z ljudmi. (Hojnik 2002, 1)

Preventiva je nedvomno med pomembnejšimi področji ukrepanja, v katero je smiselno vlagati. V sklopu preventivnega programa je zato potrebno ozaveščanje širše javnosti, ozaveščanje strokovne javnosti z izobraževanjem, ozaveščanje ciljne populacije, spremljanje pojava v zaposlovanju tujih državljanov v t.i. rizičnih poklicih.

Represivne ukrepe izvajata policija in državno tožilstvo. Policija ima v boju proti trgovini z ljudmi najvidnejšo in najaktivnejšo vlogo. Skladno z zakonodajo mora sprejeti vse ukrepe, da odkrije storilce tovrstnih kaznivih dejanj, zbrati vse potrebne dokaze in jih predati tožilstvu, kot organu pregona. Pravosodje nato presodi zbrane dokaze in odloča o odgovornosti osumljenih trgovine z ljudmi. (Hojnik 2002, 4)

8.1 PROTOKOL ZN O PREPREČEVANJU, ZATIRANJU IN KAZNOVANJU TRGOVINE Z LJUDMI, PREDVSEM ŽENSK IN OTROK

Velik korak naprej v boju proti trgovini z ljudmi je bil storjen s sprejemom Protokola ZN o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju trgovine z ljudmi, predvsem žensk in otrok, v katerem je predstavljena prva, na univerzalni ravni sprejeta definicija trgovine z ljudmi (le-ta je zapisana na str. 17). Palermški protokol (skrajšano glede na kraj podpisa), je bil podpisan leta 2000 in definira trgovino z ljudmi v okviru mednarodnega organiziranega kriminala ter tako dopoljuje Konvencijo ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu.

Kot pove že sam naslov dokumenta, je bistvo Protokola v preprečevanju in zatiranju trgovine z ljudmi, s posebno pozornostjo do žensk ter otrok v mednarodnem sodelovanju na tem področju. Protokol zato zahteva od držav podpisnic, da kazniva dejanja,

opredeljena v protokolu, vključijo v svoje kazenske zakonodaje, zato je prišlo posledično tudi leta 2004 do spremembe slovenskega Kazenskega zakonika na tem področju. S Kazenskim zakonikom smo uzakonili novo kaznivo dejanje »trgovine z ljudmi« (387.a člen), pri čemer smo ohranili kaznivo dejanje »spravljanje v suženjsko razmerje« (387. člen); »posredovanje pri prostituciji« in »zvodništvo« pa preoblikovali v novo kaznivo dejanje »zloraba prostitucije« (185. člen). (Kazenski zakonik; Pajnik in Kavčič 2007, 9; Peršak 2007, 333)

Palermski protokol zajema navedena področja pod pogojem obstoja transnacionalnih aktivnosti. Ob tem se poraja vprašanje ali ga je možno upoštevati oz. uporabljati v primerih trgovine z ljudmi znotraj ene države (v okviru nacionalnih mej).

Drugi pomislek se nanaša na vključenost organiziranih kriminalnih skupin. Konvencija ZN definira organizirano kriminalno združbo kot „strukturirano skupino treh ali več oseb, ki v daljšem časovnem obdobju usklajeno deluje z namenom storitve enega ali več hudih kaznivih dejanj po tej konvenciji, da bi neposredno ali posredno pridobila finančne ali druge premoženjske koristi“. Pri tem se zopet poraja pomislek o upoštevanju oz. uporabi Protokola v primeru, ko je trgovec ena sama oseba oz. sta dva in ne gre za organizirano kriminalno skupino. (Konvencija ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, 3. člen)

Tretji pomislek gre v smeri diskriminacije oziroma specifičnosti zaščite, ki jo nudi v odnosu do žensk in otrok. Zakaj Protokol ne štiti vseh žrtev brez razlik?

Naslednja pomanjkljivost Protokola je, da so določene oblike trgovine z ljudmi, kot so oblike izkoriščanja, povezane z otroškim delom (npr. prisilno delo otrok, beračenje) ali specifičnimi prisilami žensk (npr. prisilne zanositve ali posvojitve otrok), zanemarjene. (Čurin 2006, 26, 27; Čurin 2008, 10-15; Pajnik, Kavčič 2007, 9)

8.2 KONVENCIJA SVETA EVROPE O UKREPANJU PROTI TRGOVINI Z LJUDMI

Na podlagi zgoraj omenjenih pomanjkljivosti Palermskega protokola je nastala Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi. Konvencija izhaja iz dejstva, da je trgovina z ljudmi kršenje temeljnih človekovih pravic ter napad na dostojanstvo in integriteto osebe, ki se znajde kot žrtev tega pojava. (Čurin 2006, 28)

Svet Evrope se že od konca 80. let aktivno ukvarja s preprečevanjem trgovine z ljudmi, zato je že pred sprejemom te Konvencije sprejel in izdal številne pobude in priporočila, a so države članice Sveta Evrope ocenile, da bi bilo treba sprejeti nov, pravno zavezujoč dokument, ki bo presegel priporočila in posebne ukrepe, ki so bili do sedaj izdani. Posledično so maja 2005 sprejeli Konvencijo o ukrepanju proti trgovini z ljudmi. (Pajnik in Kavčič 2007, 11)

Konvencija je nastala ob upoštevanju do tedaj oblikovanih stališč in mednarodno veljavnih pravnih dokumentov Združenih narodov, Sveta Evrope in Evropske unije; v veliki meri pa se Konvencija navezuje na Palermski protokol. Prinaša tudi nekatere novosti, ki jih predhodni pravni akti niso upoštevali. (Pajnik in Kavčič 2007, 11)

V primerjavi z ostalimi mednarodnimi dokumenti je prva pomembna razlika, da poudarja načelo nediskriminacije. Če se je Palermski protokol osredotočil samo na ženske in otroke, pa Konvencija poudarja izvajanje določb brez diskriminacije na kakršnikoli osnovi, kot so spol, rasa, jezik, veroizpoved, politično in drugo prepričanje, nacionalni ali socialni izvor in podobno.

Sporazum tudi vsebinsko presega Protokol, saj predvideva oblike trgovanja z ljudmi ne glede na, to ali gre za kazniva dejanja, storjena kot del organiziranega kriminala ali zunaj njega. Prav tako presega nadnacionalno določilo Protokola, saj predvideva tako trgovanje z ljudmi v nacionalnem in nadnacionalnem okviru. To v praksi pomeni, da se Konvencija lahko uporablja tudi za trgovanje z ljudmi znotraj države.

Pomanjkljivost Konvencije pa še vedno ostaja na ravni definicije, saj jo dobesedno povzema po Protokolu – tako tudi ta dokument ne predvideva določenih drugih oblik in pomenov trgovanja z ljudmi (npr. prisilno delo v terciarnem sektorju), čeprav prvič v definicijo uvaja pojem žrtve. Žrtev definira kot: »vsako fizično osebo, ki je vpletena v trgovino z ljudmi«. (Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi, 4. člen; Pajnik in Kavčič 2007, 11, 12)

Konvencija tudi natančno določa ukrepe za varstvo in pomoč žrtvam pri njihovem fizičnem, psihološkem in socialnem okrevanju. V svojem 14. členu ne pogojuje izdaje dovoljenja za bivanje žrtvam s sodelovanjem v preiskavi ali kazenskem postopku, ampak lahko žrtev tako dovoljenje dobi na podlagi osebnih okoliščin (v nasprotju s Protokolom, ki je v zameno za dovoljenje za bivanje v državi, zahteval pričanje v kazenskem postopku). Poleg tega Konvencija vsebuje še številna druga določila za zaščito žrtev: minimalno tridesetdnevno obdobje okrevanja, v katerem ima žrtev čas, da si opomore in/ali razmisli, ali bo sodelovala s pristojnimi organi. V tem času ni mogoče izvršiti določbe za njen izgon, saj ji pripadajo pravice, ki jih določi država. Eden od mehanizmov, ki žrtvi omogočijo resocializacijo, je določilo, da države podpisnice sprejmejo predpise, ki žrtvi zagotovijo dostop do trga dela, poklicnega usposabljanja in izobraževanja.

Dokument žrtvam priznava pravico do brezplačne pravne pomoči in pravico, da od storilcev dobijo odškodnino. Državam podpisnicam Konvencija tudi nalaga sprejem zakonodaje, ki bo žrtvam zagotovila odškodnino in pri tem predlaga ustanovitev posebnega sklada za odškodnine. Poudarja tudi, da je treba žrtve trgovanja prepoznati kot žrtve in se tako izogniti, da bi jih policija in drugi organi oblasti obravnavali nezakonite kot priseljence ali kriminalce. To določilo sicer poskuša zaščititi žrtve trgovanja, a deluje tudi ločevalno in potencialno diskriminatorno do nekaterih migrantov. Te ločuje od žrtev in jih definira kot ilegalce ali nedokumentirance. (Pajnik in Kavčič 2007, 12)

Sporazum se zgleduje tudi po nacionalnih politikah urejanja trgovine z ljudmi ali prostitucije (npr. Švedske), saj se opredeljuje za kaznovanje oseb, ki uporabljajo storitve

žrtev trgovanja z ljudmi. Od držav podpisnic sicer ne zahteva vpeljave takšnega kaznivega dejanja, ampak le proučitev možnosti za sprejetje ukrepov na tem področju. Na tem mestu se poraja vprašanje smiselnosti inkriminiranja uporabnikov, saj so prakse v nekaterih državah, npr. na Hrvaškem in v Makedoniji, ki tako kaznivo dejanje že poznajo, pokazale, da je možnost za pregon storilcev zelo majhna. Izredno težko je namreč dokazati, da je stranka dejansko vedela, da uporablja storitve žrtve trgovine z ljudmi. (Pajnik in Kavčič 2007, 13)

Dogovor določa tudi ukrepe in mehanizme za zmanjševanje trgovine z ljudmi. Delno jih povzema po Protokolu, kot so ukrepi na državnih mejah, ukrepi o varnosti in kontroli dokumentov ter mednarodno sodelovanje pri odkrivanju storilcev kaznivih dejanj. Nadalje za zmanjševanje povpraševanja državam podpisnicam nalaga, naj sprejmejo zakonodajo ali druge ukrepe, ki bodo spodbujali raziskave na tem področju, ozaveščali pomembnost vloge medijev in civilne družbe pri prepoznavanju fenomena, izvajali informacijske kampanje in izoblikovali izobraževalne programe za mlade. Kot novost Konvencija predvideva mehanizem spremljanja izvajanja njenih določil. Konvencija predvideva ustanovitev skupine neodvisnih strokovnjakov za ukrepe proti trgovini z ljudmi, imenovano GRETA, ki bo pripravljala poročila z ocenami ukrepov posameznih držav. Če države ukrepov ne bodo upoštevale v celoti, bodo pozvane, da to storijo. (Pajnik in Kavčič 2007, 13)

Slovenija je leta 2006 Konvencijo podpisala, vendar postopek za njeno ratifikacijo še vedno poteka, in sicer zaradi potrebnih sprememb Kazenskega zakonika, Zakona o kazenskem postopku in Zakona o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja. Predvideno je, da se bo ratifikacijski postopek končal do leta 2009. Glede na določila Konvencije v slovenski zakonodaji manjkajo določitve kaznivega dejanja, ki ga je storil javni uslužbenec pri opravljanju svojih dolžnosti in okoliščina ogrožanja življenja žrtve pri izvajanju kaznivega dejanja (24. člen konvencije). Pomanjkljivost slovenske zakonodaje se kaže tudi v odnosu do 27. člena Konvencije, ki določa, da morajo države članice ustanovam, društvom in nevladnim organizacijam, ki delujejo na področju boja proti trgovini z ljudmi, omogočiti sodelovanje v kazenskih postopkih tako, da žrtvi

pomagajo in jo podpirajo. V zvezi z odškodninami žrtvam trgovanja z ljudmi Slovenija uporablja Zakon o odškodnini žrtvam kaznivih dejanj. Ta zakon omogoča predhodno izplačilo denarne odškodnine žrtvam neposredno iz proračuna, vendar velja le, če gre za slovenske državljanke ali državljanke EU. Ob tem se poraja vprašanje o primernosti uporabe zakona tudi za žrtve trgovanja z ljudmi, saj žrtve večinoma ne prihajajo iz držav EU, temveč iz Ukrajine, Moldavije, držav nekdanje Jugoslavije, južnoameriških držav... (Pajnik in Kavčič 2007, 14)

8.3 POMEMBNEJŠE DIREKTIVE EU

Od srede devetdesetih let prejšnjega stoletja se Evropska unija dejavno ukvarja z razvojem vsestranskega multidisciplinarnega pristopa za preprečevanje trgovine z ljudmi in boja proti njej. Pravo EU prepoveduje trgovino z ljudmi v skladu z Listino o temeljnih pravicah Evropske unije in trdi, da gre pri tem za temeljno kršitev človekovih pravic.

Trgovino z ljudmi Evropska unija uvršča v t.i. tretji steber – policijsko in sodno sodelovanje v kazenskih zadevah. V 29. členu Amsterdamske pogodbe je določeno, da je cilj EU zagotoviti državljanom visoko stopnjo varstva na območju svobode, varnosti in pravice s pripravo skupnih ukrepov med državami članicami pri policijskem in pravosodnem sodelovanju v kazenskih zadevah ter s preprečevanjem rasizma in ksenofobije ter bojem proti njima. Pri tem kot eno od oblik kriminala izpostavlja tudi trgovino z ljudmi, ki je umeščena med boj proti organiziranemu in neorganiziranemu kriminalu, korupcijo, prepovedane droge, goljufije, orožje in terorizem ter kazniva dejanja storjena proti otrokom. (Oberstar 2003, 6)

Pomembnejši pravni instrument EU je Okvirni sklep Sveta, ki je bil sprejet 19. julija 2002 o boju proti trgovini z ljudmi; Okvirni sklep Sveta z dne 22. decembra 2003 o boju proti spolnemu izkoriščanju otrok in otroški pornografiji ter direktiva Sveta z dne 29. aprila 2004 o dovoljenju za bivanje, ki se izda državljanom tretjih držav, ki so bile žrtve trgovine z ljudmi ali so bile udeležene v dejavnosti, ki omogoča nezakonito priseljevanje in sodelujejo s pristojnimi organi.

Pomemben dokument v evropskem prostoru predstavlja tudi Bruseljska deklaracija iz leta 2002, katere namen je razviti ukrepe in standarde evropskega in mednarodnega sodelovanja ter najboljšo prakso in mehanizme za preprečevanje trgovine z ljudmi in boj proti njej.

Za doseganje boljših rezultatov na področju preprečevanja trgovine z ljudmi je EU izoblikovala tudi finančne mehanizme, ki državam članicam in državam kandidatkam za vstop v EU nudijo denarno pomoč za izvajanje programov na tem področju. Tako je leta 1996 nastal program STOP, ki ga je leta 2003 zamenjal program AGIS, bistvo obeh pa je financiranje sodelovanja policije in sodstva na področju zmanjševanja kriminala. Leta 2000 je sicer nastal dodaten finančni program imenovan DAFNE, ki se je vsebinsko oddaljil od restriktivnih mehanizmov in je namenjen finančni pomoči organizacijam pri izoblikovanju strategij na področju nasilja nad ženskami in otroki ter za njihovo zaščito, sem pa program umešča tudi trgovanje z ljudmi. (Informacijski urad Sveta Evrope v Republiki Sloveniji 2008, 1)

9 VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Svojo prvo hipotezo, ki pravi, da je boj proti trgovini z ljudmi neuspešen, saj so prav revščina oz. ogromne socialne razlike tiste, ki generirajo ta pojav, lahko potrdim. Vzroki za trgovino z ljudmi so res kompleksni in zajemajo vrsto dejavnikov, ki pripomorejo k odločitvi posameznikov za migracijo, a najpomembnejši razlog za slednjo je zagotovo revščina. Največ žrtev prihaja iz vzhodnoevropskih in balkanskih držav, ki jih pestijo mnoge težave. Dokler je v nekdanjih socialističnih državah vladal komunizem, je država skrbela za subvencionirano stanovanje, hrano, prevoz, brezplačno šolanje in zdravstvo. Država je zagotavljala polno zaposlitev za vse zmožne državljane (nezaposleni so bili samo upokojenci, mlade mamice in invalidi). Polna zaposlitev in enakopravno plačilo, pokojnine in sistem prejemkov in dajatev so ustvarjali »popolno družbo enakopravnih tovarišev«. Državna podjetja so poskrbela za velik del socialnih storitev. Vsak državljan je imel pravico in dolžnost, da vzdržuje svojo družino in da dela za razvoj komunistične

ideologije. V zameno je imel dober državljan in delavec dostop do centrov za dnevno varstvo za svoje otroke, razne podpore in možnosti rekreacije na delovnem mestu. Z padcem berlinskega zidu in razpadom Sovjetske zveze in Socialistične federativne republike Jugoslavije so se države soočile z veliko stopnjo brezposelnosti in revščine, s katero se soočajo še danes. (European Social Network 2008, 1-12)

Tabela 9.1: Celotna brezposelnost v % v izbranih državah v tranziciji

Država	1994	1998	2000
Bolgarija	20,2	14,4	18,7
Hrvaška	10	11,4	13,5
Češka	4,3	7,3	8,8
Estonija	7,6	9,9	13,5
Madžarska	10,7	7,8	6,6
Latvija	18,9	13,8	14,4
Litva	16,4	13,3	15,9
Poljska	14	10,5	16,9
Slovaška	13,7	12,5	19,1
Slovenija	9	7,7	7,1

Vir: European Social Network (2008, 4).

Posledice konfliktov in politično-ekonomskega prehoda so zaradi porasta revščine in nezaposlenosti na splošno, pri ženskah pa še posebej, ponovno okrepile neenakost razporeditve moči med ženskami in moškimi. V večini teh držav so morale ženske nositi največje breme tranzicije. Razlog je delno v patriarhalni strukturi družbe, ekonomski in poklicni diskriminaciji žensk ter delno v dejstvu, da so ženske in otroci bolj odvisni od socialnih ustanov (zdravstvene in otroške oskrbe). Ženske se soočajo še z različnimi drugimi oblikami diskriminacije in nasilja. Na trgu dela, kjer ženske najemajo kot zadnje in jih kot prve odpuščajo, so te vedno bolj potisnjene v neformalni sektor ekonomije, da lahko sploh preživijo. Hitro rastoči neformalni sektor je industrija spolnosti, kjer so ženske izpostavljene številnim tveganjem. Ker ženske nimajo dostopa do formalnega ali urejenega trga dela, so prisiljene vstopiti v kriminalne mreže, ki vodijo v spolno izkoriščanje ali delo v gospodinjskih. Poleg tega diskriminacijo na delu pogosto spremlja tudi spolno nadlegovanje. Ženske so tudi diskriminirane na temelju spola – v kriznih obdobjih se namreč okrepijo stero tipi, da naj moški služi kruh, ženska pa naj bo doma in

skrbi za gospodinjstvo ter otroke. V državah izvora je pogosto tudi socialno pogojeno obravnavanje ženskih teles in spolnosti kot vir – pogosto kot edini vir zaslužka. Tak način razmišljanja še krepi marginalizacijo in diskriminacijo žensk na vseh področjih in jih ne vzpodbuja k prevzemanju aktivnejše vloge pri spreminjanju in upravljanju družbe. Na podlagi pravkar navedenih dejstev lahko potrdim tudi svojo drugo hipotezo, ki pravi, da so najpogostejše žrtve trgovine z ljudmi ženske, ki jih revščina najbolj prizadane. Po svetu revščina čedalje bolj in neenakomerno prizadeva ženske. Od 1.3 milijona žrtev absolutne revščine, jih 70% predstavlja ženske in njihove mladoletne otroke. Tako so ljudje, ki živijo v revščini in stalnem pomanjkanju, so neizobraženi, žrtve nasilja in pripadajo marginalnim skupinam, pogosto tarče trgovcev. Poleg tega vzpodbuja trgovino z ljudmi tudi dejstvo, da obstaja v državah izvora na voljo konstantna zaloga žrtev za izkoriščanje, na drugi strani pa v ciljnih državah narašča povpraševanje po uslugah žrtev na stalno rastočih trgih spolne industrije.

10 ZAKLJUČEK

Trgovanje z ljudmi je globalni problem, ki je prizadel vse države sveta, ki sodelujejo v tem procesu kot države izvora, tranzita ali kot države končne destinacije. Fenomen vsekakor ni nov pojav, saj je bil prisoten že vse od začetka velikih civilizacij in se je s časom nenehno spreminjal ter konstantno naraščal. Tako danes ne obsega le klasične trgovine s sužnji, temveč novodobne oblike, ki se izražajo v prostituciji, pornografiji, prisilnem delu v kmetijstvu, gradbeništvu, tovarnah..., novačenju otrok za vojaško službo, beračenju, prisilnih porokah, prodaji organov, tkiv in krvi, ilegalnih posvojitvah...

Kuga modernega sveta, kot ji pravijo strokovnjaki, predstavlja tretji največji vir zaslužka za organizirane kriminalne skupine (tako za drogami in trgovino z orožjem) ter najhitreje rastoči segment organiziranega kriminala. Organizirane kriminalne skupine se vse pogosteje in številčneje ukvarjajo s to vrsto dejavnosti, ker omogoča ustvarjanje velikanskih dobičkov, saj je mogoče žrtve večkrat prodati in izkoristiti, poleg tega pa jim grozi majhna možnost za kazenski pregon in nizke kazni.

Vzroki za trgovino z ljudmi so kompleksni in prepleteni ter zajemajo tako tradicionalne, demografske, ekonomske kot tudi politične, vojaške ter motivacijske pritegnitvene in potisne dejavnike. Beda, lakota in revščina, nevednost, predstave o boljšem življenju v tujini, šibke socialne in ekonomske strukture, pomanjkanje možnosti za zaposlovanje in izobraževanje, nasilje in diskriminacija, korupcija, politična nestabilnost, oboroženi konflikti, tradicija, so le nekateri dejavniki, ki pripomorejo k trgovini z ljudmi. Zagotovo so jo tudi pospešile globalizacija, liberalizacija trga ter boljša prometna infrastruktura.

Med žrtvami je največ žensk in otrok, ki so najpogosteje žrtve prisilne prostitucije, zato le-ta predstavlja prevladujočo obliko izkoriščanja žrtev in največjo posamezno kriminalno kategorijo, ter ustvarjanje največjih dobičkov, kar pa ne pomeni, da se med žrtvami ne pojavljajo tudi moški. Žrtve se v takšnem izkoriščevalskem razmerju znajdejo z goljufijo, prevaro, ugrabitvijo ali prisilo. Trpijo za hudimi oblikami fizične krutosti in psihičnega nadlegovanja. Kršene so jim temeljne človekove pravice in svoboščine. Če jih naštejemo le nekaj, so to poseg v osebno svobodo, dostojanstvo, svobodo gibanja, obliko prisilnega dela, spolne nedotakljivosti in suženjstva. Pri vsem tem je ogroženo tudi njihovo življenje kot najvišja vrednota.

Trgovina z ljudmi je zato najprej in najpomembneje huda kršitev človekovih pravic in šele nato dejavnost organiziranega kriminala, ki jo je treba preprečiti. Predstavlja antitezo Univerzalni deklaraciji človekovih pravic, ki je razglasila človekove pravice kot univerzalne, neodtuljive in veljavne za vse ter tako predstavlja enega najzahtevnejših izzivov človekovih pravic v današnjem času, saj vključuje zanikanje človeštva žrtve.

Trgovanje z ljudmi je zločin proti človeštvu, zato je potrebna usklajena, koordinirana in skupna akcija za boj proti trgovini z ljudmi. Za učinkovit boj proti trgovanju z ljudmi je nujno potrebno sodelovanje držav na bilateralni, regionalni in mednarodni ravni ter sodelovanje z in med vladnimi in nevladnimi organizacijami. Potrebni so večplastni represivni in preventivni ukrepi. Eden najpomembnejših je usklajena kazenska zakonodaja v državah izvora, tranzita in v ciljnih državah trgovine z ljudmi, tako glede sankcij za storilce kaznivih dejanj kot tudi zaščite žrtev. K temu sta zagotovo pripomogla

Protokol ZN za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti z ženskami in otroki ter Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi.

Poleg sankcioniranja storilcev so prav tako pomembni preventivni ukrepi. Pri tem je pomemben celovit in enoten pristop snovalcev in izvajalcev preventivnih programov za ciljne skupine, ki so jim ti preventivni programi namenjeni. To pa so na eni strani potencialne žrtve trgovine z ljudmi, na drugi pa eksperti in strokovni uslužbenci organov pregona, nevladnih in medvladnih organizacij ter širša javnost. Preventiva v trgovini z ljudmi bi morala biti tako usmerjena predvsem v zmanjševanje povpraševanja, ki je pomemben vzrok tega pojava, poudarjanje ranljivosti, preprečevanje koruptivnosti javnega sektorja glede morebitne vpletenosti in sodelovanja v trgovini z ljudmi.

Iniciative proti trgovini z ljudmi, se morajo ukvarjati z vprašanjem kako prekiniti revščino, zlorabe in izkoriščanje. V družbi je potrebno doseči nesprejemljivost takšnih zlorab in obsoditi ta zločin proti človečnosti. Posebno pozornost je potrebno nameniti "osvobojenim" žrtvam in jim omogočiti, da ostanejo v ciljni državi, dokler si ne opomorejo fizično, psihično in zdravstveno. Potrebno je razvijati programe, ki jim bodo omogočili (re)integracijo – učenje osnovnih veščin kot je strukturiranje časa, nakupovanje, varčevanje denarja, jih izobraževati, da si bodo pridobile poklicno kvalifikacijo in jim nato omogočiti zaposlitev, s katero bodo pridobile finančno neodvisnost. Žrtve imajo občutek, da so one povzročiteljice gorja, ki se jim je zgodilo, zato jim je potrebno dopovedati, da temu ni tako. Vsekakor se žrtve ne sme takoj vrniti v državo izvora, saj raziskave kažejo, da se jih več kot 50% vrne nazaj v začaran krog trgovine z ljudmi. Žrtve so stigmatizirane s strani svojih družin in okolij, v katerih živijo, zato jih družine velikokrat sploh ne vzamejo nazaj. Tudi če jih, se ponovno znajdejo v brezperspektivnem položaju in samo vprašanje časa je kdaj se bo posameznica ali posameznik zopet znašel v izkoriščevalskem odnosu.

11 LITERATURA

- Batis, Roman. 2004. Skozi Slovenijo na Zahod: migracijski pritiski na Republiko Slovenijo. *Obramba* 36 (6): 59-61.
- Beeks, Karin, ur. 2006. *Trafficking and the global sex industry*. Lanham (etc.): Lexington Books.
- Britovšek, Primož. 2006. Žrtve trgovine z ljudmi kot socialni problem. *Dignitas* 31/32: 73-94.
- Cameron, Sally in Edward Newman. 2008. *Trafficking in Humans: Social, Cultural and Political Dimensions*. New York: United Nations University Press.
- Čurin, Sandi. 2006. Trgovina z ljudmi – mednarodne aktivnosti in umeščenost problematike v slovenskem prostoru. V *Uveljavljanje mednarodnopravnih dokumentov s področja boja proti trgovini z ljudmi*, ur. Sandi Čurin, 9-35. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
- Čurin, Sandi. 2008. *Mednarodna odzivnost v boju proti trgovini z ljudmi*. Konferenca - Trgovina z belim blagom. Ljubljana: FDV.
- Dekić, Slobodanka. 2004. *Trafficking in women: manual for journalists*. Beograd: Astra.
- Der Spiegel. 2001. Živjo, punči! Si sama? *Delo* (22. september).
- Dobovšek, Bojan. 1997. *Organizirani kriminal*. Ljubljana: Unigraf.
- Dobovšek, Mateja. 2003. Trgovina z ljudmi in vloga sodstva. *Pravna praksa* 22 (18): 33-44.
- Dottridge, Mike. 2005. Trafficking in Children. V *Challenging Trafficking in Persons: Theoretical Debate & Practical Approaches*, ur. Anna Erdelmann, 20-27. Baden-Baden: Nomos.
- Drčar Murko, Mojca. 2003. Novi organizirani kriminal. *Delo* (30. avgust).
- Društvo Ključ. 2008. *Oskrba in (re)integracija žrtev trgovine z ljudmi*. Okrogla miza – Problematika trgovine z ljudmi v Sloveniji in na širšem območju. Ljubljana: Cankarjev dom.
- Europa. 2008. *Dejavnosti EU – človekove pravice*. Dostopno prek: http://europa.eu/pol/rights/index_sl.htm (14. september 2008).

European Social Network. 2008. *Socialne storitve v tranziciji*. Dostopno prek: www.esn-eu.org/get-document/index.htm?id=73 (9. avgust 2008).

Franko, Tina. 2002. *Problem ilegalnih migracij z ekonomskega, pravnega in družbenega vidika in oris stanja v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Free the Slaves. 2007a. *Slavery Throughout History*. Dostopno prek: <http://216.235.201.228/NETCOMMUNITY/Document.Doc?id=2> (12. julij 2008).

--- 2007b. *Ending Slavery*. Dostopno prek: www.freetheslaves.net (10. julij 2008).

Gow, Melanie. 2002. *Child Soldiers*. Dostopno prek: www.anti-slaverysociety.addr.com/csoldiers1.htm (13. oktober 2008).

Hočevar, Barbara. 2005. *Preganjati je treba »turiste«, ne njihove žrtve*. Delo (11. julij).

Hojnik, Žarko. 2002. *Trgovina z ljudmi vse donosnejša*. Delo (18. november).

Hozjan, Nataša. 2005. *Po sledih izginulih otrok*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Hrženjak, Majda. 2002. *Zgodovinski, kulturni in družbeni vidiki vključevanja romskih otrok v slovenske vrtce*. Dostopno prek: <http://www.zzsp.org/revija/2002/02-1-81-93.pdf> (28. oktober 2008).

Informacijski urad Sveta Evrope. 2008. *Človek ni naprodaj*. Dostopno prek: http://www.coe.si/sl/knizne_novosti/clovek_ni_naprodaj_izbrani_mednarodni_dokumenti_za_ukrepanje_proti_spolnemu_izkoriscanju_in_zlorabi_otrok/ (11. avgust 2008).

International Labour Organization. 2002. *Illegal immigration and trafficking in human beings seen as security problem for Europe*. Dostopno prek: <http://www.belgium.iom.int/STOPConference/Conference%20Papers/20%20Bruggeman%20Brussels%20IOM.19.09.02.pdf> (13. september 2008).

--- 2008. *Forced Labour*. Dostopno prek: http://www.ilo.org/global/Themes/Forced_Labour/lang--en/index.htm (10. julij 2008).

Izbirni protokol h konvenciji o vključevanju otrok v oborožene spopade. Ur.l. RS 32/04. Dostopno prek: http://mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/CP/Zbornik/I_OP_CAT_AC_-_Izbirni_protokol_h_Konvenciji.pdf (17. avgust 2008).

Izbirni protokol h konvenciji o otrokovih pravicah o prodaji otrok, otroški prostituciji in otroški pornografiji. 2002. Dostopno prek:

<http://www.infocenter.zavodekvilib.si/dokumenti/izbirni-protokol-h-konvenciji-o-otrokovih-pravicah-o-prodaji-otrok-otroski-prostituciji-in-otroski-pornografiji/print/> (11. avgust 2008).

Jamnik, Drago. 2007. *Človekove pravice in temeljne svoboščine*. Dostopno prek: http://www.ednevnik.si/entry.php?w=jamnik&e_id=32433. (11. avgust 2008)

Kazenski zakonik RS. 2004. Ur. l. RS 63/1994. Dostopno prek: http://www2.gov.si/zak/zak_vel.nsf/zakposop/1994-01-2167?OpenDocument (15. junij 2008).

Kaučič, Igor in Franc Grad. 2003. *Ustavna ureditev Slovenije*. Ljubljana: GV založba.

Kelly, Elizabeth. 2002. *Journeys of Jeopardy: A Review of Research on Trafficking in Women and Children in Europe*. Dostopno prek: http://www.old.iom.int/documents/publication/en/mrs_11_2002.pdf (22. junij 2008).

Konrad, Helga. 2002. *Trafficking in Human Beings – Ugly Face of Europe*. Dostopno prek:

<http://www.belgium.iom.int/STOPConference/Conference%20Papers/11.%20Konrad%20%20Paper%20EC-IOM%20STOP%20Conf.doc> (12. marec 2008).

Konvencija o otrokovih pravicah. 1989. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=105> (10. september 2008).

Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi. 2005. Dostopno prek: http://www.coe.si/sl/dokumenti_in_publicacije/konvencije/197/ (16. avgust 2008).

Konvencija ZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu. 2001. Dostopno prek: http://www.kpk-rs.si/fileadmin/kpk.gov.si/pageuploads/pdf/mednarodni_akti/konvencije/ZN_konvencija_01.pdf (11. junij 2008).

Kukolj, Alenka. 2005. *Trgovina z ljudmi*. Dostopno prek: <http://www.gla.ac.uk/rg/sproso22.htm> (22. junij 2008).

Lehti, Martti. 2003. *Trafficking in women and children in Europa*. Dostopno prek: <http://www.heuni.fi/uploads/to30c6cjxyah11.pdf> (15. september 2008).

Merljak, Sonja. 2003. Sram jih je, ker mislijo, da jim na čelu piše, da so prostitutke. *Delo* (20. september).

M., G. 2006. Ginekologinja prodajala otroke. *Delo* (28. avgust).

- Mesić, Hasir in Alenka Kukulj. 2006. (Re)integracijski program za žrtve trgovine z ljudmi. V *Uveljavljanje mednarodnopravnih dokumentov s področja boja proti trgovini z ljudmi*, ur. Sandi, Čurin, 149-157. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
- Ministrstvo za notranje zadeve – Policija. 2008. *Statistika – mejni prehodi*. Dostopno prek: <http://www.policija.si/portal/statistika/meja/il-prehodi.php> (13. september 2008).
- Oberstar, Jože. 2003. Migracije, trgovina z ljudmi in zaščita žrtev. *Pravna praksa* 22 (8): 23-32.
- Pajnik, Mojca in Urša Kavčič. 2007. *Vzpostavitev in spremljanje mednarodno primerljivih kazalcev o trgovini z ljudmi: končno poročilo o raziskavi*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Pajnik, Mojca, Petra Lesjak-Tušek in Marta Gregorčič. 2001. *Prebežniki, kdo ste?* Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
- Pajnik, Mojca. 2008. *Prostitucija in trgovina z ljudmi: perspektiva spola, dela in migracij*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Plunet, Cecile. 2004. Trgovina z ljudmi: uvod v glavne dokumente človekovih pravic žensk. V *Človekove pravice žensk: uvodna pojasnila in dokumenti*, ur. Vlasta Jalušič, 247-274. Ljubljana: Amnesty International Slovenije, Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
- Pearson, Elaine. 2005a. Historical Development of Trafficking – The Legal Framework for Anti-Trafficking Interventions. V *Challenging Trafficking in Persons: Theoretical Debate & Practical Approaches*, ur. Anna Erdelmann, 20-27. Baden-Baden: Nomos.
- 2005b. Organ Trafficking. V *Challenging Trafficking in Persons: Theoretical Debate & Practical Approaches*, ur. Anna Erdelmann, 20-27. Baden-Baden: Nomos.
- Pečar, Janez. 2002. Sodobne migracije in kriminologija. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 49 (1): 3-12.
- Peršak, Nina. 2007. Trgovina z ljudmi : problematika obstoječega zakonskega besedila in potencialne nove spremembe. V *Sodobne usmeritve kazenskega materialnega prava*, ur. Matjaž Ambrož, 333-343. Ljubljana : Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- Popov, Jurij. 2002. *Trgovina z ljudmi: somrak civilizacije ali kaos globalizacije*. Ljubljana: Društvo Ključ.

- Protokol za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki.* 2001. Dostopno prek: http://www.vlada.si/delo_vlade/projekti/boj_trgovina_z_ljudmi/ (12. maj 2008).
- Slovenska Karitas. 2008. *Oskrba in pomoč žrtvam*. Konferenca: Trgovina z belim blagom. Ljubljana: FDV.
- Splošna deklaracija človekovih pravic.* 1948. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=102> (17. september 2008).
- STA. 2004. *Svetovni dan beguncev.* Dostopno prek: http://www.rtvlo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=1&c_id=38863 (13. avgust 2008).
- Stop the Traffik.* 2006. The problem today. Dostopno prek: <http://www.stophetraffik.org/what/problem.aspx> (10. julij 2008).
- Suženstvo.* 2005. Dostopno prek: http://suzenjstvo.freehost386.com/index_files/humantrafficking.htm (17. december 2008).
- Svetovna banka. 2002. *Informations.* Dostopno prek: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/0,,menuPK:336998~pagePK:149018~piPK:149093~theSitePK:336992,00.html> (22. avgust 2008).
- Šori, Iztok. 2004. Ali tvoj fant ve? »Ne bodi smešen.« *Delo* (17. julij).
- U., G. 2006. Reintegracija žrtev trgovine z ljudmi. *Delo* (1. julij).
- UNICEF. 2008. *News.* Dostopno prek: www.unicef.org/newsline (15. september 2008).
- UNICEF, UNOCHR, OSCE, ODIHR. 2005. *Trafficking in Human Beings in South Eastern Europe.* Dostopno prek: <http://www.unicef.org/ceecis/Trafficking.Report.2005.pdf> (22. junij 2008).
- United Nations. 2004. *Basic facts about United Nations.* New York: United Nations.
- UNODC. 2006. *Tooklit to Combat Trafficking in Persons.* Dostopno prek: http://www.unodc.org/pdf/Trafficking_toolkit_Oct06.pdf (15. junij 2008).
- U.S. Department of State. 2008. *Trafficking in Persons Report.* Dostopno prek: <http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2008/> (10. julij 2008).

- Vandenberg, Martina. 2005. Trafficking in Armed in Post-Conflict Situations. V *Challenging Trafficking in Persons: Theoretical Debate & Practical Approaches*, ur. Anna Erdelmann, 20-27. Baden-Baden: Nomos.
- Verovšek, Andreja. 2006. Slovenska karitas – delček v sestavljanju boja proti trgovini z ljudmi. V *Uveljavljanje mednarodnopravnih dokumentov s področja boja proti trgovini z ljudmi*, ur. Sandi Čurin, 139-149. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
- Zavratnik Zimic, Simona. 2004. *Women and trafficking*. Ljubljana: Peace Institute, Institute for Contemporary Social and Political Studies.
- Zavratnik Zimic, Simona, Urša Kavčič, Mojca Pajnik, Petra Lesjak-Tušek in Alenka Malenšek. 2005. *Kje v sestavljanju: trgovanje z ljudmi v Sloveniji, iz in preko nje: študija primera*. Ljubljana: International Organization for Migration.
- Zlata, Franci. 2006. *Otroci brez spremstva kot potencialne žrtve trgovine z ljudmi*. Konferenca: Trgovanje z belim blagom. Ljubljana: FDV.
- Wikipedia. 2008. *Forced marriage*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Forced_marriage (10. avgust 2008).